

Tarihin Dönüşü: Rusya-Ukrayna Savaşı, Siyasi ve Ekonomik Tesirleri

Turn of History: Russia-Ukraine War, Political and Economic Implications

Cengiz Buyar^a , Ubeydullah Şener^b

^a Department of History, Kyrgyz-Turkish Manas University, Bishkek, Kyrgyzstan,
cengiz.buyar@manas.edu.kg (Corresponding Author)

^b Department of Economics, Kyrgyz-Turkish Manas University, Bishkek, Kyrgyzstan

Özet

Ruslar ve Ukraynalılar arasındaki ayrılık ve çatışmaların derin tarihi kökleri bulunmaktadır. Her iki taraf da kendi tarihî gerçekleri olarak kabul ettikleri olaylara referans yapmaktadırlar. 2000'lere kadar zayıf bir devlet profili ortaya koyan Rusya, Vladimir Putin'in 1999 yılının sonunda iktidara gelmesiyle birlikte toparlanmaya başlanmıştır. Ağustos 2008'de Gürcistan ile Abhazya ve Osetya arasında gerilim artmıştır ve Rusya Federasyonu da bu gerilime müdahil olmuştur. Böylelikle Rusya, her an askerî gücünü harekete geçirebilecek bir aktör olarak yeniden uluslararası arenaya dönmüştür. Rusya'nın 2014 yılında Kırım'ı ilhakı, Ukrayna'nın doğusundaki Donetsk, Lugansk gibi bölgelerdeki ayrılıkçı grupların desteklemesiyle birlikte Ukrayna'daki çatışmalar iki ülke arasındaki gerilimi daha da arttırmıştır. 24 Şubat 2022'de Rusya'nın Ukrayna'ya saldırması ile iki ülke arasında savaş başlamıştır. Rusya-Ukrayna savaşı başta Batı olmak üzere dünyanın birçok ülkesini siyasi, sosyal, ekonomik ve askeri bakımdan etkilemiştir. Bu çalışmanın amacı, Rusya-Ukrayna arasındaki ilişkilerin tarihi referansları, Kırım'ın Rusya tarafından ilhakı, Rusya-Ukrayna savaşının başlama sebepleri ve gelişimi, savaş esnasında Rus özel askeri grubu Wagner'in isyanı, savaşın dünya siyasetine, ekonomisine etkisi, savaş sürecinde Rusya'daki ekonomik göstergeleri ve Batı'nın Ukrayna'ya yaptığı yardımları nitel araştırma yöntemi ve betimsel tasvir metodu ile incelenmeye çalışmaktır.

Anahtar Sözcükler: Rusya, Ukrayna, savaş, Kırım, tarih, ekonomi

Abstract

The divisions and conflicts between Russians and Ukrainians have deep historical roots. Both sides refer to historical facts, or at least to events they recognize as their own historical facts. Russia, which presented a weak state profile until the 2000s, started to recover after Vladimir Putin came to power at the end of 1999. In August 2008, tensions between Georgia and Abkhazia and Ossetia escalated, and the Russian Federation became involved. Thus, Russia returned to the international arena as an actor that can mobilize its military power at any time. Russia's annexation of Crimea in 2014, along with the support of separatist groups in regions such as Donetsk and Lugansk in eastern Ukraine, further increased the tension between the two countries. On 24 February 2022, Russia attacked Ukraine and war broke out between the two countries. The Russia-Ukraine war has affected many countries of the world, especially the West, politically, socially, economically and militarily. The aim of this study is to examine the historical references of the relations between Russia and Ukraine, the annexation of Crimea by Russia, the reasons for the start and development of the Russian-Ukrainian war, the rebellion of the Russian special military group Wagner during the war, the effects of the war on world politics and economy, the economic indicators in Russia during the war and the aid provided by the West to Ukraine with qualitative research method and descriptive description method.

Keywords: Russia, Ukraine, war, Crimea, history, economy

For Citation: Buyar, C. & Şener, U. (2023). Tarihin Dönüşü: Rusya-Ukrayna Savaşı, Siyasi ve Ekonomik Tesirleri. Journal of Academic Value Studies, 9(4), 284-301. <http://dx.doi.org/10.29228/>

Received: 30.11.2023 Accepted: 30.12.2023

This article was checked by *intihal.net*

1. Giriş

Ukrayna, Beyaz Rusya ve Rusya devlet yöneticileri Belovejskaya Puşa ormanında yaptıkları toplantı sonunda 8 Aralık 1991 tarihinde Beloveja Mutabakatı'nı imzalamışlardır. Bu mutabakat ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) kurumlarının fonksiyonelliğinin sona erdiği Madde 14'te "Sovyetler Birliği'nin eski cumhuriyetlerine ait organların faaliyeti, Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) üye devletlerinin topraklarında sona erer." şeklinde deklare edilmiştir. Aynı zamanda bu mutabakat ile Bağımsız Devletler Topluluğu'nun da kuruluşu kabul edilmiştir (RFDA, F. 10026. Op. 4. D. 1303. L. 1-5). Bu mutabakat ile SSCB'nin varlığı resmen ortadan kalkmış, 25 Aralık 1991 tarihinde Mihail Gorbaçov görevinden istifa etmiş 26 Aralık 1991 tarihi itibarıyla de SSCB fiilen sona ermiştir.

Ruslar ve Ukraynalılar arasındaki ilişkileri değerlendirirken tarihi arka planı da dikkate almak gerekir. Bu bağlamda Kiev Knezliği'nden ayrıldıktan sonra Rusların güçlenmesi ve daha sonra da güneye doğru genişleme ve kolonileştirme faaliyetleri iki halk arasındaki ayrılık ve çatışmaları da derinleştirmiştir. Dudka, Rusya'nın güney bölgesi olarak ifade ettiği Ukrayna bölgesinin kolonileştirilme sürecinin Rusya'nın ekonomik ve stratejik hedefleri açısından önemli olduğunu vurgular. Ukrayna topraklarının kolonileştirilmesini ise şöyle açıklar: Ukrayna ve Rus etnik kimliğinin gelişmesi Kiev Knezliği sınırları içinde gerçekleşti. XIII. yüzyılda Altın Orda saldırıları sonucunda Rus topraklarının önemli bir kısmı, özellikle Dinyeper-Don Nehirleri arasındaki bölge tahrip oldu ve boşaldı. Devlet, manastır ve daha sonra büyük arazi sahiplerinin veya soyluların bölgedeki kolonizasyon faaliyetleri sayesinde XVI-XVII. yüzyıllarda bu nehirler arasına yerleşim yeniden başladı. Rusya'nın güney sınırlarındaki stratejik ve ekonomik çıkarlarının birbirini tamamlaması sebebiyle tarımla uğraşan Rus nüfusu daha sonra bölgeye yeniden yerleşti. Stratejik ve ekonomik çıkarlar, Rusya'nın güney sınırlarının kolonileştirilmesinin sadece halk tarafından değil, devlet tarafından da gerçekleştirilmesinin sebebini teşkil etmiştir. Rus devleti yöneticileri, Dinyeper-Don steplerinin kolonileşmesi hedefinin ona avantajlar sağlayacağını düşünüyordu. İlk olarak, söz konusu topraklara yerleşen Rus yönetimine bağlı halka, Tatar kuvvetlerinin yolunda yeni bir savunma hattı oluşturmanın imkanını veriyordu. İkinci olarak, güneybatı yönünde herhangi bir ilerleme, Rus çıkarlarına daha etkili bir şekilde karşı koyma olanağı sağlıyordu. Çünkü bu, Polonya baskısına karşı bir savunma mekanizması oluşturuyordu. XVI. yüzyılın ortalarında, Moskova güney yönlü politikasını hızlandırdı. İkinci bin yılın ikinci yarısını kapsayan ve etnik bölünme süreçlerini (bu zamana kadar doğu Slav etnik grubuna dayanarak Rus, Ukraynalı ve Belarus olmak üzere üç benzer halkın oluştuğu) ve yeni toplulukların konsolidasyonunu belirgin bir şekilde tanımlayan sonraki aşamalar birçok yerli tarihçinin çalışmalarında açıklanmaktadır. Ortak tarihsel köklere saygı gösterilirken, yeni etnik topluluklar ekonomik ve kültürel farklılıkları kademeli olarak biriktirdi. Ruslar, Ukraynalılar ve Belarusluların milli kimliklerindeki yükseliş ve milli bağımsızlık çabaları, XVI. yüzyıldan itibaren yoğun kolonizasyon süreçleriyle birlikte daha da artmıştır. Ruslar ve Ukraynalılar arasındaki ayrılık ve çatışmaların derin tarihi kökleri bulunmaktadır. Ortak tarihsel kökenlere sahip olmakla birlikte yeni etnik topluluklar ekonomik ve kültürel farklılıklar biriktirmeye başladılar. Ukraynalılar ve Belarusların kendi kimliklerine duydukları gurur ve ulusal bağımsızlık arzuları, XVI. yüzyıldan itibaren yoğun bir şekilde kolonizasyon süreçleri ile birlikte artmıştır (Dudka, 2012: 103-105).

Bilhassa XVIII. yüzyılın başlarından itibaren Rus çarlığının güçlenmesinden sonraki süreçte Ukrayna kimliğinin devamlı surette baskılandığı görülür. Sovyetler Birliği döneminde Ukrayna milliyetçilerinin tamamının *banderovtsı* terimiyle yaftalanması ve onlara karşı sert tedbirlerin uygulanması, yanlış politikalar sonucunda Ukrayna'da yaşanan *golodomor* olarak adlandırılan kıtlık ve açlık hadiseleri neticesinde milyonlarca insanın hayatını kaybetmesi Ukrayna ile Rusya arasındaki ayrılıkları daha da derinleştirmiştir. Bunların yanında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte kurulan iki bağımsız devlet Rusya ile Ukrayna arasında, çok sayıda anlaşmazlık konusu da Sovyetler Birliği döneminin mirası olarak kalmıştır (Buyar ve Şener, 2022: 137-138).

"Çeşitlilik içinde birlik, dağılmadan farklılıkları kabullenme hem Rusların hem de Ukraynalıların birlikte çabalaması gereken hedefin formülü budur." şeklindeki önerisiyle tarihî Rus-Ukrayna çatışmasının ortadan kaldırılmasının gerekliliğini anlatan Bitsilli, Rus-Ukrayna uyuşmazlıklarını şöyle açıklar: Ruslar ile Ukraynalılar arasındaki anlaşmazlık genellikle sözde tarihi düzlemde yürütülüyor. Her iki taraf da tarihî gerçeklere veya en azından kendi tarihî gerçekleri olarak kabul ettikleri olaylara referans yaparlar: kurumlar, toplumsal ve siyasi ilişkiler, dil vb. Ukraynalılar örneğin, Oleg, Svyatoslav ve Vladimir gibi tarihi şahsiyetleri kendilerine mal ederler; Gruşevski, *Rus tarihinin en eski dönemi*'nin aslında "Ukrayna-Rusya" tarihi olduğunu, bu tarihin doğal bir uzantısının Batı Rusya'nın tarihi olduğunu, Moskova döneminin değil, başka bir halkın tarihinin başlangıcı olduğunu ve bunun ayrı bir tarih olduğunu savunur. Ukraynalılar, Ukrayna adının daha eski olduğunu ısrarla iddia ederken, Ruslar, Ukrayna'nın eski adının Rusya olduğunu ve halkın kendisini Rus olarak adlandırdığını kanıtlamaya çalışırlar. Ukraynalılar, Ukraynaca'nın ayrı bir dil, Slav dillerinin bağımsız bir dalı olduğunu iddia ederken, Ruslar bunun Rusça'nın bir lehçesi olduğunu savunur. Daha sonra Ukraynalılar, ayrı ulusal devlet varlıklarına olan taleplerini, XVII. yüzyılda meydana gelen tarihsel haksızlığa son verme amacına dayandırır. Ukrayna, Moskova ile anlaşmalı bir birleşme gerçekleştirmiş, ancak Moskova bu birleşmeyi boyun eğme statüsüne dönüştürmüştü,

anlaşmayı göz ardı ederek hemen ihlal etmiştir. Ruslar buna, durumun çok daha karmaşık olduğunu, öncelikle Ukraynalı halkın hangi unsurlarının Moskova ile anlaşma yaptığını ve o zamanlar bu anlaşmayı nasıl anladıklarını sormak gerektiğini belirterek karşılık verirler. Rus araştırmacılar, genel olarak şu anda Ukraynalıların Moskova tarafından Ukrayna halkının haklarına karşı işlenmiş olarak gördüğü birçok şeyin, Moskova'nın kendi toprak sahibi aristokrasisinin isteklerini yerine getirme amacıyla Ukraynalı halkın kendi talepleri olduğunu belirtmiştir (Bitsilli, 1930, 1996).

Rusya, Sovyetler Birliği'nin dağılması esnasında kurulan Bağımsız Devletler Topluluğu antlaşması ile eski Sovyetler Birliği üyelerini kontrolü altında tutmayı amaçlıyordu. Ancak gelişen olaylar Rusya'nın bu kontrolü devam ettirebilmesi için çok daha fazla gayret göstermesi gerektiğini ortaya koydu. Bağımsızlık sonrası süreçte Moskova ile ortak politikalar yürüten Belarus'un aksine Ukrayna, Batı'ya yönelmeyi tercih etti. Bu durum Rusya ile Ukrayna ilişkilerinin gerilmesine sebep oldu. Rusya içinde bulunduğu ekonomik krizler, Çeçenistan'daki çatışmalar, ülkedeki sistemin yeniden inşası vb. problemlerden dolayı gerginliği ortadan kaldıracak iradeyi gösteremedi ve Ukrayna üzerinde de kontrol kuramadı. Bu süreçte iki ülke filoları arasındaki birkaç uyarı ateşi dışında bir çatışma yaşanmadı. 1997 yılında imzalan *Bolşoy Dogovor* (Большой договор) ile yani Büyük Antlaşma ile iki ülke arasındaki Karadeniz Filosu ve Kırım meselesi konusunda uzlaşmaya varıldı. 2003 yılında Kerç Boğazı'nda Rusya'nın baraj inşa etmek istemesi üzerine iki ülke arasında ortaya çıkan ilk ciddi kriz, ülke liderlerinin olaya müdahale etmesi ve inşaatın durdurulması ile çözüldü.

2000'lere kadar Çeçenistan olaylarıyla meşgul olan ve zayıf bir devlet profili ortaya koyan Rusya, Vladimir Putin'in 31 Aralık 1999 tarihinde iktidara gelmesiyle birlikte toparlanmaya başlamıştır. Kafkaslardaki çatışmaların sonrasında Rusya, Abhazya ve Güney Osetya'da üstün bir askerî güç motivasyonu ile olaylara müdahale etmiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, Abhazya ve Güney Osetya, Gürcistan'dan bağımsızlıklarını ilan etmişler ve bu durum, Gürcistan ile Abhazya ve Güney Osetya arasında çatışmalara neden olmuştur. 2008 yazında Gürcistan ile Abhazya ve Osetya arasında gerilim artmıştır ve Rusya Federasyonu da bu gerilime müdahil olmuştur. Gürcistan ile Güney Osetya arasında sıklaşan çatışmalar, 8-12 Ağustos 2008'de beş gün süren savaşa yol açmıştır. Bu savaş, Avrupa Birliği'nin arabuluculuğuyla 12 Ağustos'ta sağlanan ateşkes anlaşması ile sona ermiş ve Rus birlikleri, 2008 Ekim ayında Abhazya ve Güney Osetya dışında işgal ettikleri Gürcü topraklarından çekilmiştir. Böylelikle Rusya, her an askerî gücünü harekete geçirebilecek bir aktör olarak yeniden uluslararası arenaya dönmüştür.

2. Doğu Batı Arasında Gel Git, Protestolardan İstikrarsızlığa

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonraki süreçte Doğu ve Batı arasında bir siyaset geliştirmeye çalışan Ukrayna'da eski gelenekten gelen devlet adamları Rusya'dan ve Rus geleneğinden yana tercihlerini ortaya koyarken halkın büyük kısmı Batı'dan yana tercihini kullanmıştır. Halk, Batı'nın, Batı kültürünün bir parçası olma ve geleceğini Batı ile birlikte şekillendirme isteğini defaten, çeşitli şekillerde ortaya koymuştur. Bunda hiç şüphesiz Ukrayna'da milliyetçiliğin artması, milli kimliğin gelişmesi, tarihsel arka planı olan Rusya'nın ve Rusların baskın, üstün kimlik söylemleri ve politikaları da etkili olmuştur. Bağımsızlık sonrasında Ukrayna'da ülkenin geleceğini belirleme yolunda devamlı sert tartışmalar ve çatışmalar yaşanmıştır. Bu tartışmalara ekonomik krizlerin, yaygın yolsuzlukların, ülkedeki siyasi istikrarsızlığın ve ülkenin geleceğinin belirlenmesi noktasındaki belirsizliğin ciddi etkisinin olduğunu belirtmek gerekir.

21 Kasım 2004 tarihinde Ukrayna'da başkanlık seçimleri yapılmıştır. Seçim çalışmaları boyunca tanıtım malzemelerinde turuncu rengi kullanan ve Batı yanlısı olan adaylardan Viktor Yuşçenko az bir farkla bu seçimi kaybetmiştir. Yuşçenko, daha önce Donetsk bölgesi milletvekili de olan Rus yanlısı ve Rusya'nın açıkça desteklediği rakibi Viktor Yanukoviç'in Rusların yoğun olarak yaşadığı Donetsk ve Lugansk bölgesinde seçimlere hile karıştırdığını iddia etmiş ve taraftarlarını Kiev'de gösteri düzenlenmeye davet etmiştir. 22 Kasım tarihinde turuncu elbiseler giyinen ve bayraklar taşıyan göstericiler, Kiev'in bağımsızlık meydanında gösterilere başlamış ve bu gösteriler kısa sürede bütün ülkeye yayılmıştır. Bunun üzerine Ukrayna *Verhovnaya Rada*'sı yani Yüksek Meclisi seçimi iptal ederek yeniden yapılması kararını almıştır. 10 Ocak 2005 tarihinde yapılan seçimde Yuşçenko'nun % 51.99 oy oranı ile seçimi kazandığı ilan edilmiştir. Ukrayna'da yaşanan bu iktidar değişikliği sürecine *Turuncu Devrim* denilmiştir (Copsey, 2010).

Renkli devrim olarak adlandırdığı bu olaylardan sonra Rusya, Ukrayna'ya karşı daha sert tavır almaya başlamıştır. Yuşçenko'nun başkanlığı döneminde Ukrayna'nın borçlarını ve antlaşmalara sadık kalmaması bahane edilerek 2006 ve 2009 yıllarında Rusya, Ukrayna'ya yaptığı gaz naklini durdurmuştur. Bu da Ukrayna'nın Avrupa'ya yaptığı gaz tedarikinde ciddi aksamalara yol açmıştır. 2008 yılında Ukrayna, NATO'ya üyelik için girişimlerde bulunmuştur. ABD Başkanı George Bush'un da Ukrayna ve Gürcistan'ın NATO üyeliği için Eylem Planı sürecine geçilmesini talep etmesi, Ukrayna ile Rusya arasında ciddi bir gerilim oluşturmuştur. Rusya'nın bu duruma gösterdiği tepki üzerine Almanya ve Fransa Eylem Planı

sürecini başlatmamıştır. NATO üyeliği durdurulan Ukrayna, Avrupa Birliği ile ortaklık antlaşması çalışmalarına başlamıştır. Ülkedeki genel talep ve devlet politikaları Batı yanlısı olarak devam etmiştir.

Ukrayna hükümetinin Avrupa Birliği ile ortaklık antlaşması sürecini başlatması üzerine 2013 yılında Rusya, Ukrayna'ya çok geniş çaplı ekonomik baskı uygulamış ve ülkenin ihracatına ciddi zarar vermiştir. 2010 yılında başkan seçilen Yanukoviç (25 Şubat 2010 — 22 Şubat 2014), ABD ve AB'den de gerekli desteği göremeyince 2013 yılı itibariyle Batı yanlısı politikardan uzaklaşmaya başlamıştır. Rusya'nın uyguladığı baskı neticesinde hükümet AB ortaklık antlaşmasını askıya aldığını duyurmuştur. Siyasi ve ekonomik istikrarın tam olarak sağlanamadığı Ukrayna'da, hükümetin Avrupa Birliği ile yapılması beklenen ortaklık antlaşmasını imzalamaması üzerine 21 Kasım 2013 tarihinde başkent Kiev'de protesto gösterileri başlamıştır.

"Rusya-Ukrayna ilişkilerindeki mevcut kriz 21 Kasım 2013 gecesi Afgan asıllı Ukraynalı gazeteci Mustafa Nayem'in Facebook paylaşımıyla başladı. Nayem, 2010 yılında iktidara gelen Viktor Yanukoviç hükümetinin Avrupa Birliği ile uzun zamandır beklenen, Ukrayna ve AB'yi kapsayan bir serbest ekonomik bölge oluşturulmasını öngören ve Ukrayna mevzuatının, demokratik prosedürlerin ve iş uygulamalarının Avrupa Birliği ile uyumlu hale getirilmesini şart koşan ortaklık anlaşmasını imzalamayı reddettiğine dair haberlerden rahatsız olmuştu. Nayem Facebook hesabında "Peki," diye yazdı, "Ciddi olalım. Bu gece yarısına kadar Maydan'da boy göstermeye kim hazır? "Beğeniler" dikkate alınmayacaktır. Sadece bu gönderiye 'Ben hazırım' yazan yorumlar." Altı yüz "Hazırım" yanıtı geldi. Saat 21:30'da Nayem başka bir gönderi daha yazdı: "Sıkı giyinin, şemsiye, çay, kahve, iyi bir ruh hali ve arkadaşlar getirin." Saat 22:00'den kısa bir süre sonra, Ukrayna'da Maydan olarak bilinen ve on yıl önce Turuncu Devrim'in başladığı Kiev'in merkez meydanındaydı. O vardığında yaklaşık otuz kişi toplanmıştı. Gece yarısına gelindiğinde binden fazla genç, eğitilmiş, şehirli insan vardı. Onlar için AB ile imzalanması beklenen ortaklık anlaşması, Ukrayna'nın nihayet Avrupa'nın kalkınma yoluna girebileceğine, yolsuzluğun üstesinden gelebileceğine, ekonomisini modernleştirebileceğine ve halkına makul bir yaşam standardı sağlayabileceğine dair son umuttu. Şimdi ise bu umutlar yıkılıyordu" (Ploky, 2018: 114).

Protestoların başlamasından bir hafta sonra 29-30 Kasım gecesi göstericilerin çadır kurduğu alana güvenlik güçleri tarafından yapılan sert müdahale, protestoları hükümet ve cumhurbaşkanı aleyhtarı protestolara çevirmiştir. Kiev'in merkezinde başlayan protesto gösterileri bütün ülke geneline yayılmıştır. Bu gösteriler daha sonra *Yevromaydan* (Евромайдан) olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Göstericilerin amacı hükümetin Avrupa Birliği'yle ortaklık anlaşmasını imzalaması; talepleri de hükümetin, cumhurbaşkanının istifa etmesi ve 2004 Anayasasına dönülmesi idi. Güvenlik güçleri tarafından göstericilere karşı uygulanan sert müdahale, Ukrayna *Verhovnaya Rada*'sında yani Yüksek Meclisi'nde kitlesel gösterilere karşı sert yaptırımlar öngören yasaların kabulü, ülkede gerilimi ve çatışmaları daha da arttırmıştır. Sonuç olarak 28 Ocak 2014'te hükümet, 21 Şubat 2014'te de Ukrayna devlet başkanı Viktor Yanukoviç görevinden istifa etmiş ve Kiev'den ayrılarak Rusya'ya gitmiştir.

Amerikan özel istihbarat ve analitik şirketi Stratfor'un yöneticisi ve kurucusu George Friedman 14 Aralık 2014'te Kommersant gazetesine verdiği röportajda "ABD, Ukrayna'da Batı yanlısı bir hükümet kurmakla ilgileniyor. Rusya'nın yükselişte olduğunu gördüler ve Sovyet sonrası alanda konumunu sağlamlaştırmasını engellemeye çalıştılar. Batı yanlısı güçlerin Ukrayna'daki başarısı Rusya'nın kontrol altına alınmasını mümkün kılacaktır. Rusya, yılın başında yaşanan olayları ABD'nin düzenlediği bir darbe olarak nitelendiriyor. Ve bu gerçekten de tarihin en açık darbesiydi. ... ABD, para yardımı da dahil olmak üzere Ukrayna'daki insan hakları gruplarını açıkça destekledi. ... Şimdi her şeyi biraz basitleştiriyorum, gerçekte her şeyin daha karmaşık olduğu açık, ama neden-sonuç ilişkisi böyle. Sonuç olarak, Rusya'nın hegemonyasını engellemek ABD'nin stratejik çıkarıdır. Ve ABD'yi sınırlarından uzak tutmak da Rusya'nın stratejik çıkarıdır." (Çernenko & Gabuev, 2014) şeklinde değerlendirmelerde bulunmuştur. Bu röportajda Friedman ABD'nin Rusya'ya karşı stratejik yaklaşımını ve ABD'nin Ukrayna'da gerçekleşen iktidar değişimindeki rolünü açık bir şekilde dile getirmektedir.

Ukrayna'ki siyasi aktörler, toplumsal kurumlar ve halkın Rusya veya Batı ile gelecek inşa etme tercihleri arasında bir ikilem yaşaması, ülkenin ekonomik sisteminin düzene konulamaması ve yolsuzluklar sebebiyle 1991'den günümüze kadar çok ciddi siyasi ve idari krizler ve istikrarsızlık yaşadı. 2004 yılındaki Turuncu Devrim, 2014 yılındaki Yevromaydan protestolarının ülkedeki istikrarsızlığı daha da ileri boyuta taşıdığı görülüyor.

3. İstikrarsızlıktan Rusya'nın Kırım'ı İlhakına

1475'ten sonra Osmanlı hakimiyetinde bulunan Kırım, 1792 Yaş antlaşması ile Rusya'ya geçmiştir. Kruşçev döneminde (7 Eylül 1953 - 14 Ekim 1964) SSCB Yüksek Prezidium Başkanlığı'nın 19 Şubat 1954 tarihli kararıyla Kırım, Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne devredilmiş, 26 Nisan tarihli SSCB yasası ile de bu karar kanunlaşmıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılması sürecinde Kırım daha önceki antlaşmalar doğrultusunda Ukrayna'ya bırakılmıştır. 1997 yılında Rusya Ukrayna arasında yapılan *Büyük Antlaşma* ile de Kırım'ın sınırları, burada bulunan deniz filosu gibi problemler tam çözüme kavuşturulmuştur. Bilhassa 2004 yılındaki Turuncu Devrim'den sonra Ukrayna'da milliyetçilik yükselen bir değer olmuştur, Ukrayna milli kimliğinin inşası yolunda çeşitli kanunlar da kabul edilmeye başlanmıştır. Bunlardan birini 12 Ağustos 2012 tarihinde kabul edilen Ukrayna "Devlet Dil Politikasının Temelleri" Kanunu (Закон України «Об основах государственной языковой политики») teşkil etmektedir. Bu kanunun kabulü ileriye dönük olarak Rusça'nın kullanımının kısıtlanmasına yönelik sürecin resmi başlangıcı anlamına geliyordu. Kırım yarımadasında Rus nüfus oranı yüksekti ve Rusça en yaygın konuşulan dil idi. 21 Kasım 2013'te başlayan Yevromaydan protestoları esnasında, Ukrayna'daki Rusların varlığına karşı ve Rusya aleyhinde demeçler, protestolar ve açıklamalar yapılmıştı. Göstericilerin temel taleplerinden biri de Rusya yanlısı devlet başkanı Viktor Yanukoviç'in devlet başkanlığından ayrılması idi. Dolayısıyla Rusya yönetimi, Yevromaydan gösterilerinin çatışmalara dönüşmesiyle birlikte gelişen olayları, bölgedeki politikaları ve gelecek planları açısından büyük bir tehdit olarak algılamış ve bilhassa ordu ve özel birlikler teyakkuza geçirilmişti. Son dönemdeki bilgiler 20 Şubat 2014 itibarıyla Rus yönetiminin Kırım'ın alınması ile ilgili harekate zaten başladığını ortaya koymaktadır. Yine Aralık 2013'te Rusya'nın Karadeniz Filosunun bölgede tatbikat yapması üzerine bazı Ukrayna parlamentosu milletvekillerinin Rusya'nın Kırım'ı işgal edebileceğine dair konuşmalar da yaptığı görülmektedir (İvjenko, 2013).

20 Şubat 2014 itibarıyla Rus özel birliklerine (Spetsnaz) ve Hava İndirme Kuvvetleri'ne (Vozduşniye Desantniye Voyska) ait grupların taburlarından ayrıldığı ve Rusya ile Kırım'ı ayıran boğaza nakledilmeye başlandığı anlaşılmaktadır. 24 Şubat'ta Rus zırhlı personel taşıyıcıları ile 810. Deniz Piyade taburuna mensup *yeşil adamlar* olarak da adlandırılan apoletsiz askerler, daha önce yapılan antlaşmaları ihlal ederek, Sivastopol şehir meydanına gelmişler ve devlet binalarını ele geçirmişlerdir. Buradaki yerel yönetime el koymuşlar ve bir Rus vatandaşını yerel yönetim başkanı olarak görevlendirmişlerdir. Rusya bu süreçte bölgedeki üniformalı ama apoletsiz bu askeri güçlerin kendine ait olduğuna dair bir açıklama yapmamıştır. 25 Şubat'ta 200 Rus özel kuvvet askerini taşıyan Alligator sınıfı bir çıkarma gemisi Sivastopol'a gelmiştir. 26 Şubat'ta Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, 150 000 askeri personelin katılacağı ani bir tatbikat emri vermiştir. Bu ölçekte bir tatbikat olağandışı değildi. Yeni savunma bakanı Sergey Şoygu, 2013'ten beri sık sık büyük çaplı hazırlıklar ve eşzamanlı tatbikatlar yaptırıyordu. Ancak daha sonra bu tatbikatların Rusya'nın bölgede yürüttüğü askerî harekât için bir perdeleme olduğu anlaşılmıştır. 27 Şubat'ta Rus özel kuvvet birimleri Kırım Parlamentosu'nu ele geçirdi ve binanın üzerine Rus bayrağı çekti. Daha sonraki süreçte Rus ordusu denizden, karadan ve havadan Kırım'a büyük bir yığınak yaptı. Kırım'da bulunan Ukrayna ordusuna ait bütün araçlar ve mühimmatlara el konuldu. Kısacası Ukrayna, Rusya'nın Kırım'a yaptığı operasyonda bir hafta kadar bir süre içinde yarımadadaki birimleri üzerinde bütün komuta ve kontrolü kaybetmiştir. Bölgede tamamen kontrolü sağlayan Rusya, 25 Mayıs'ta yapılması planlanan referandumu erkene aldırması ve Kırım Parlamentosu 16 Mart 2014'te referandum yapma kararı almıştır (Kofman vd., 2017: 5-12) Kırım'ın ilhaki sürecinde Rusya'nın nükleer silahlarını sık sık etkin hale geçirdiği de iddia edilmektedir (Cosgrove, 2020: 16-17).

Kırım'da 16 Mart 2014 tarihinde, uluslararası kamuoyu tarafından gayri meşru bir şekilde gerçekleştirildiği iddia edilen referandumda halkın büyük kısmının Rusya'ya katılma yönünde oy kullandığının açıklanmasının ardından bağımsız Kırım Cumhuriyeti ilan edilmiş ve ertesi gün Kırım parlamentosu Rusya'ya bağlanma talebini iletmıştır. Bunun üzerine Rusya 17 Mart 2014'te Kırım'ı resmen ilhak etmiştir (Rasporyajeniye Prezidenta..., 2014). Ancak, bu referandum uluslararası toplumda geniş çapta tanınmamış, Ukrayna ve birçok ülke tarafından yasadışı olarak kabul edilmiştir. Rusya'nın Kırım'ı işgali, birçok ülke tarafından kınanmıştır. İşgali kabul etmeyen ülkeler yaptırımlar uygulayarak Rusya'ya karşı bilhassa ekonomik baskı oluşturmuştur. Ayrıca, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda Kırım'ın ilhaki, uluslararası hukuka aykırı olarak kabul edilmiştir. Rusya'nın Kırım'ı ilhaki, uluslararası toplumda hala ciddi bir anlaşmazlık ve rahatsızlık konusunu teşkil etmektedir. Ukrayna, Kırım'ın işgal edildiğini ve yasa dışı bir şekilde ilhak edildiğini savunmaktadır, ancak Rusya bunun meşru bir şekilde gerçekleşmiş bir referandumla yapıldığına inanmaktadır. Bu durum, bölgesel ve küresel düzeyde siyasi gerilimlere neden olmuştur ve devamında uluslararası ilişkiler açısından çok sayıda etki ortaya çıkarmıştır.

Kırım'ın ilhaki sonrasında 18 Mart 2014 tarihinde Kremlin'de düzenlenen törende Rusya devlet başkanı Vladimir Putin, tarihi, dini ve etnik referanslara sık sık atıf yaparak Kırım'ın Rusya ile bağıni ortaya koymaya çalışmıştır. Herson'da Prens Vladimir'in vaftiz edildiğini, 1783'te Kırım'ın alındığını ve bu savaşta ölen onlarca askerin mezarının burada bulunduğunu, efsanevi Karadeniz donanmasının Sivastopol'da kurulduğunu ve burada bulunan birçok yerin Ruslar için kutsal olduğunu ifade etmiştir. Putin "... İnsanların zihninde Kırım her zaman Rusya'nın ayrılmaz bir parçası olmuştur ve öyle kalacaktır.

...İnanılmaz gibi görünen şey ne yazık ki gerçek oldu. SSCB çöktü. Olaylar o kadar hızlı gelişti ki, o sırada meydana gelen olayların dramatik boyutunu ve sonuçlarını çok az vatandaş anladı. Rusya, Ukrayna ve diğer cumhuriyetlerdeki pek çok kişi, o dönemde ortaya çıkan Bağımsız Devletler Topluluğu'nun yeni bir ortak devlet biçimi haline geleceğini umuyordu. Sonuçta onlara ortak bir para birimi, ortak bir ekonomik alan ve ortak silahlı kuvvetler vaat edilmişti, ancak bunların hepsi sadece vaat olarak kaldı ve artık büyük bir ülke yoktu. Ve Kırım aniden kendisini başka bir bölgede bulduğunda, o zaman Rusya sadece soyulmadığını, aynı zamanda yağmalandığını da anladı (Putin, 2014).” şeklindeki konuşmasında onun, Sovyetler Birliği'nin çöküşünü Ruslar için bir dram, Kırım'ın kaybını ise Rusya'nın yağmalanması olarak kabul ettiği görülmektedir. Bağımsız Devletler Topluluğu'nun gerçek kuruluş amacını da bu konuşmasında ifade eden Putin, artık Rusya'nın eskisinden çok daha güçlü olduğunu, zorlu zamanların geride kaldığını ve geçmişten gerekli dersi alarak Rusya'nın yağmalanan mirasını yeniden geri alma noktasında bir irade olduğu mesajını vermiştir (Putin, 2014).

Tarihe bakıldığında Rus iktidarının hegemonya enstrümanlarının başında dil, etnik unsurlar veya azınlıklar ve din geldiği görülür. Putin'in konuşmasında (2014) “Milyonlarca Rus, Rusça konuşan vatandaş Ukrayna'da yaşıyor ve yaşayacak ve Rusya bunların çıkarlarını her zaman siyasi, diplomatik ve hukuki yollarla koruyacaktır.” ifadesi Kırım'ın işgalinden hemen sonra başlayan Lugansk, Donetks, Zaparoyje, Herson gibi Rusların Ukrayna'da yoğun yaşadığı doğu bölgelerindeki çatışmaların aslında temel sebebini ve çatışmalardaki hegemonya enstrümanlarının müessir gücünü de ortaya koymaktadır. Netice olarak Ukrayna'da devam eden siyasi istikrarsızlık, gösteriler, protestolar 17 Mart 2014 tarihinde Rusya'nın Kırım'ı ilhakıyla sonuçlandı.

4. Donetsk ve Lugansk Bölgesindeki Protestolardan Ayrılıkçı Çatışmalara

Kırım'ın ilhakı sürecinde Ukrayna ve eski Sovyet ülkeleri Rusya'nın, Sovyetler döneminde belleklere yerleşen gücünden hala çekiniyordu. Onlar açısından Rusya'nın tamamen yok edici, ezici askerî gücüne muhatap kalmak endişe verici idi. 17 Mart 2014'te Kırım'ın Rusya tarafından ilhakı ise ABD ve Batı için de artık net bir şekilde kırmızı alarm anlamına geliyordu. ABD ve Batı açısından Kırım'ın ilhakı Rusya'nın yeniden yayılmacı politikalara dönüş yaptığının en açık örneğini teşkil ediyordu. Yevromaydan olayları sonrası devlet yönetiminin boşluğa düştüğü ve Kırım'ın ilhak edildiği süreçte Rus nüfusun yoğun olduğu Donetsk ve Lugansk bölgelerinde çeşitli hak talepleri ve yeni yöneticilere tepki için kitlesel protesto gösterileri yapılmaya başlandı. Bunlar kısa bir süre sonra ayrılıkçı gösteriler halini aldı ve sivil milis gruplar oluşturuldu. Harkov, Donetsk, Mariupol, Lugansk gibi şehirlerde idari binalar ayrılıkçı gruplar tarafından ele geçirildi. Ukrayna geçici devlet başkanı Aleksandr Turçinov krizle mücadele karargâhı kurdu. Ancak etkili tedbirler uygulayamadı. Ukrayna ordusu ile Rus milliyetçisi ayrılıkçı oluşumlar ve Igor Girkin'in organize ettiği milis grupları arasındaki lokal çatışmalar, geniş çaplı çarpışmalara dönüştü (Hauter, 2022: 142-154).

7 Nisan 2014'te Cumhuriyet Halk Meclisi, Donetsk Halk Cumhuriyeti'nin (Donetskaya Narodnaya Respublika-DNR) egemenliğini ilan etti. 27 Nisan'da Lugansk'ta düzenlenen mitingde Lugansk Halk Cumhuriyeti (Luganskaya Narodnaya Respublika-LNR) ilan edildi. 11 Mayıs 2014'te bölgede bu sözde cumhuriyetlerin statüsüne ilişkin referandumlar yapıldı. Donetsk bölgesinde seçmenlerin yüzde 89,7'si, Lugansk bölgesinde ise yüzde 96,2'si kendi yönetimlerini kurma yönünde oy kullandı. 12 Mayıs'ta bu sözde cumhuriyetlerin devlet olarak egemenliği ilan edildi, 14 Mayıs'ta DNR'nin anayasası ve 18 Mayıs'ta LNR anayasası kabul edildi. Ukrayna'nın doğusunda iki aydan uzun süredir devam eden çatışmalar ve hükümetin durumu çözmeye yönelik başarısız girişimleri, toplumda hoşnutsuzluğu derinleştirdi, hükümete karşı tepkileri arttırdı. Bununla birlikte Moskova, Donbas'ta yapılan ayrılıkçı referandumların sonuçlarını fiilen kabul etti. Kremlin basın servisi 12 Mayıs'ta Moskova'nın Donetsk ve Lugansk bölgelerinde yapılan referandum sonuçlarına ve halkın tercihlerine saygı duyduğunu bildirdi. Rusya açısından bakıldığında referandum ve sonuçları, Ukrayna'nın diğer bölgelerindeki ayrılıkçı faaliyetleri güçlendirecek başarılı propagandaya dönüştü. Rusya'da *Novorossiya* terimi çevresinde yeni bir dönemin başlayabileceği tartışılmaya başlandı (Miazga, 2014). Bu sözde cumhuriyetlerin kurulması çalışmalarına ve çatışmalara kimlikleri açık olmayan, Rus vatandaşı olduğu belirtilen kişiler liderlik etti. Bu süreçte Rus yetkililer olaylarda Rusya'nın bir dahlinin olmadığını ve bunun *sivil savaş* veya *iç savaş* olduğu açıklamalarını yaptılar (Arel & Driscoll, 2023).

Ukrayna'da *Terörle Mücadele Operasyonu* adı altında bölgedeki ayrılıkçı güçlere yönelik müdahale başladı. Operasyonlardaki başarısızlık ve sivil can kayıplarının artması, Donbas bölgesinde halk arasında hükümete karşı tepkilerin büyümesine neden oldu. İçişleri Bakanlığı ve ordu güçleri tarafından 9 Mayıs 2014'te Mariupol'de gerçekleştirilen ve çevredeki sivil kişilerin öldüğü kaotik bir çatışma sonucu başarısız olan operasyon, kamuoyundaki olumsuz fikirlerin artmasında belirleyici bir etkiye sahip oldu. Sonuç olarak hükümet, güvenlik güçleri, sivil kayıpların artmasından endişe duyarak, militanların bölgedeki hareket özgürlüğünü kısıtlamak amacıyla faaliyetlerini ana yolları kapatmaya odaklandı (Miazga, 2014). Ukrayna'da 25 Mayıs 2014 tarihinde Pyotr Poroşenko'nun Ukrayna devlet başkanı (7 Haziran 2014 - 20 Mayıs 2019) seçilmesi sonrasında ayrılıkçı güçlere karşı müdahale daha planlı ve etkili bir şekilde devam etti. Haziran

ayında Ukrayna Silahlı Kuvvetleri bütün çatışma cephelerinde karşı saldırı başlattı. Ağustos ayı başı itibariyle Rus yanlısı ayrılıkçı güçler tarafından kontrol edilen bölgeler dört kat azaltılmıştı, Donetsk ve Lugansk'ı fiilen kuşatmışlardı. Ancak Rusya'nın bölgedeki ayrılıkçı güçlere verdiği ciddi silah ve askeri destek sonucunda Ukrayna ordusu netice verici bir gelişme sağlayamadı (Kofman, 2017). 5 Eylül 2014 tarihinde Minsk'te, Pyotr Poroşenko ile Vladimir Putin arasında yapılan *Minsk 2* antlaşması ile bölgedeki çatışmalar durduruldu. Ancak çok kısa bir süre sonra çatışmalar tekrar başladı. 2015 yılında ayrılıkçı gruplar yeniden geniş çaplı bir harekât başlattılar. Bu harekâtın sonucunda da 12 Şubat 2015'te *Minsk 2* antlaşması yapıldı. Ancak bu antlaşmaya da riayet edilmedi ve çatışmalar farklı şiddette 2022 yılına kadar devam etti. Birleşik Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği İdaresi'nin 2022 yılı raporuna göre çatışmalarda her iki taraftan toplamda 15 bin civarında insan hayatını kaybetmiştir (OHCHR, 2022).

Gönüllü silahlı kuvvetler, paramiliter güçler (gerillalar, gönüllü müfrezeleri veya profesyonel paralı askerler) çoğu savaşın ayrılmaz bir parçasıdır. Bu durumu, Donetsk ve Lugansk bölgelerinin bazı kısımlarındaki aktif düşmanlıkların ilk aşamasının, çatışmanın her iki tarafını temsil eden Ukrayna yanlısı ve Rusya yanlısı gönüllülerin harekete geçirilmesiyle uygulandığı Ukrayna krizi bağlamında da görülmektedir. Ukrayna yanlısı gönüllü askeri birlikler, düzenli ordunun zayıflığına ve devletin vatandaşlarını koruyamamasına tepki olarak organize olmuştur. Rusya, bölgedeki çatışmalara destek vermesine rağmen bölgedeki ayrılıkçılara fiili olarak destek verdiğini reddetmiştir. Bununla birlikte Donbas'taki ayrılıkçı kuvvetler, bölgede yaşayanların yanında Rusya tarafından bölgeye gönderilenlerden oluşmaktaydı (Mikheieva, 2022: 67-82).

Ukrayna uzmanı Plokhly Kırım'ın işgali sürecini şöyle değerlendirmektedir:

“Rusya'nın saldırganlığına karşılık verme ihtiyacı, bu ülke tarafından imzalanan ikili ve çok taraflı anlaşmaların böylesine açık bir şekilde ihlal edilmesinin İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş sonrası siyasi düzenin temellerini sarstığı ve tehdit etmeye devam ettiği, keyfi sınır revizyonları, bölgesel çatışmalar ve küresel istikrarsızlık hayaletini ortaya çıkardığı basit gerçeğinden kaynaklanmaktadır. Hem Washington hem de Brüksel'i hazırlıksız yakalayan krizin kökeninde Ukrayna'nın Batılı bir kalkınma modelini seçerek kendini dönüştürme arzusu ve Rusya'nın bunu engelleme ve eski vilayetini kendi kucağında tutma kararlılığı yatıyor. Elbette Ukrayna'da ne olacağı büyük ölçüde Ukraynalıların kendi eylemlerine bağlı. Ancak mevcut krizin tarihsel bağlamına bakıldığında, Ukrayna'nın eski efendisinin boğucu kucağından kurtulmaya yönelik umutsuz girişimlerinin güçlü bir uluslararası destekle başarıya ulaşma şansının çok daha yüksek olduğu görülmektedir. Amaç Ukrayna'yı bir etki alanından diğerine taşımak değil, ait oldukları yerde, geçmişte bırakılması gereken emperyal ve postemperyal tahakküm biçimlerini reddetmek olmalıdır” (Plokhly, 2018: 124).

4. Tarihin Dönüşü: Rusya'nın Ukrayna'ya Savaş Açması

2021 yılı sonbaharında Donbass bölgesindeki çatışmalar şiddetlendi. Kiev'in talebi üzerine Batılı ülkeler, Ukrayna'ya askeri yardımı artırmaya başlamıştır. Donetsk ve Lugansk bölgesindeki ayrılıkçı yönetimlerin liderleri de Rusya'dan yardım istemişlerdir. Bunun üzerine 15 Şubat 2022'de Rusya Federasyonu Devlet Duması, Komünist Parti fraksiyonu tarafından Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'e bu sözde yönetimlerin bağımsızlıklarının tanınması ve bununla ilgili mecliste gerekli düzenlemelerin yapılmasıyla ilgili talep iletildi. Bu arada 17 Şubat 2022'de Donetsk ve Lugansk bölgeleri Ukrayna Silahlı Kuvvetleri tarafından aktif bir şekilde bombardımana tutuldu.

Rusya Federasyonu 2021 yılında aralıklarla askeri tatbikat yapılacağı gerekçesi ile Ukrayna sınırına yaklaşık 100.000 asker ve çok sayıda askerî teçhizat sevkiyatı yapmıştı. 21 Şubat 2022 tarihinde Rusya devlet başkanı Vladimir Putin ayrılıkçı Lugansk ve Donetsk bölgelerinin bağımsızlığını tanıdığını resmen deklare etmiştir. Vladimir Putin, 29 Eylül 2022 tarihinde de Zaporozje ve Herson bölgelerinin bağımsızlığını tanıyan kararnameleri imzalamıştır. Putin, 30 Eylül'de Kremlin'de Donetsk ve Lugansk halk cumhuriyetleri, Zaporozje ve Herson bölgelerinin temsilcileriyle, bu bölgelerin Rusya'ya dahil edilmesine ilişkin antlaşmayı imzalamıştır (Polegenko, 2023).

Rusya Federasyonu ordusu 24 Şubat 2022 tarihinde bağımsız bir ülke olan Ukrayna Cumhuriyeti'ne uzun menzilli füze atışlarıyla saldırdı ve ardından askeri birlikler Ukrayna sınırları içine doğru ilerlemeye başladı. Rusya'nın Ukrayna'ya geniş çaplı saldırıları sonucunda büyük can kayıpları meydana gelmiştir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR) verilerine göre 10 Eylül 2023 tarihi itibari ile 9.614 kişi yaşamını yitirirken 17.535 kişinin de yaralandığı bildirilmiştir. Yine OHCHR verilerine göre sivil ve silahlı kişilerin can kayıplarının bu sayının çok üstünde olduğu tahmin edilmektedir (Statista, 2023).

Birçok ülkede savaşların devam etmesine rağmen Rusya'nın bu askerî harekâtı hiç şüphesiz ki modern dünyada büyük bir şaşkınlıkla karşılanmıştır. Bu şaşkınlığın temelinde Vladimir Putin'in, Ukrayna'ya saldırarak bütün dünyayı karşısına alacak kadar cesur kararlar alabileceğine ihtimal verilmemesi yatmaktaydı. Böyle bir kararın Rusya için ekonomik ve siyasi bir yıkım getireceği değerlendiriliyordu. Bununla birlikte Batılılar için Avrupa'nın sınırlarında yeni bir Rus tehlikesinin belirmesini düşünmenin bile ciddi bir rahatsızlık sebebi teşkil ettiği söylenebilir. 24 Şubat öncesinde ABD başkanı Joe Biden, Rusya'nın Ukrayna'ya savaş açacağını ve herkesin buna hazırlıklı olmasını defaten dile getirmiştir. Bununla birlikte uluslararası analizcilerin büyük kısmı buna ihtimal vermemiştir. V. Putin ve S. Lavrov'un Ukrayna sınırlarında yapılan askeri yığınakların kesinlikle saldırı veya savaş için olmadığıyla ilgili açıklamaları da bu analizcilerin görüşlerini desteklemiştir. Bununla birlikte Lavrov'un Ukrayna'nın sınırlarını ihlal etme niyetlerinin olmadığı şeklindeki benzer bir açıklamayı 17 Mart 2014 tarihinde Kırım'ı ilhak ettikten hemen sonra da yaptığını belirtmek gerekir (Filippov, 2014). Yine Peskov, Kırım'ın ilhak sürecinde, Rusya'nın Ukrayna sınırlarında konuşlandığı Rus askeri birliklerinin sayısının sürekli olarak artırıldığı iddialarını da reddetmişti. (Melnikov, 2014).

2021'in sonuna doğru Ukrayna sınırında yapılan Rus askerî yığınakları artarken Ukrayna'nın doğusundaki çatışmaların yeniden şiddetini arttırdığı bir süreçte bazı analizciler, Putin'in blöf yaptığını bazıları da Joe Biden'in önyargılı hareket ettiğini ileri sürüyor ve Rusya'nın bir savaşa girerek zayıflamasının ABD için bulunmaz bir fırsat teşkil edeceği değerlendirmesini yapıyordu. Sonuç itibarıyla 24 Şubat 2022'de Rusya, Ukrayna'ya *Özel Askerî Operasyon* (Специальная военная операция) adı altında savaş açtı. Bu askerî hareket ile Rusya Federasyonu devlet başkanı Vladimir Putin'in amaçlarından biri Volodimir Zelenskiy'in iktidardan uzaklaştırılması yerine Rus yanlısı birinin getirilerek Ukrayna'da kontrolün Rusya'ya geçmesiydi. Bu arada Kırım'ın işgali sonrası ülkenin doğu bölgelerindeki ayrılıkçı hareketlerin çatışmaya dönüşmesinden sonra Ukrayna'da halkın büyük kısmı milliyetçi cephede konumlanmıştı. Putin bunları *banderovtsi* ve *faşist* olarak tanımlamış ve Peskov da Ukrayna'nın kurtarılacağını ve faşist Nazilerden arındırılacağını ifade etmişti (Şustrova, 2022). Ancak esas hedefin Neo-Avrasyacılık ideolojisinin gerçekleştirilmesi doğrultusunda bir adım olduğu değerlendirmesini de yapmak için bu işgal hareketi bir gösterge olarak değerlendirilebilir.

Tarihi referanslardan hareketle, 2014 yılında Kırım'ın işgali ve Donbas bölgesindeki ayrılıkçılara destek vermesiyle birlikte Rusya-Ukrayna savaşının başladığı, Rusya ve Batı arasında soğuk savaş ilişkilerinin geri döndüğü değerlendirmeleri yapılmaya başlandı. Rusya'nın yabancı toprakları istila ve ilhak etme bahanesi olarak Rus azınlıkları ve Rusça konuşanları koruma retoriğini kullandığı görülmektedir. Ayrıca Batı'da yapılan birçok değerlendirme Putin politikalarını, II. Dünya Savaşı'nın arifesindeki Nazi Almanya politikalarıyla karşılaştırmaktadır. Doğu'da Abhazya ve Osetya'nın Rusya'nın müdahalesiyle Gürcistan'dan koparılmasının ardından Kırım'ın ilhakı aslında İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden bu yana Avrupa'da toprakların zorla ele geçirilmesinin etkili bir örneğini teşkil etmektedir. 1990'larda Yugoslavya'da azınlık kartı kullanılarak çatışmalar başlamıştı. Putin'in de bu kartı son dönemde aktif bir şekilde kullanmaya başladığı dile değerlendirilmesi yapılmaktadır (Plokhly, 2018: 123).

Savaşın başlangıcından bir yıl sonra Şubat 2023'te basına sızan ABD istihbarat belgelerinde, Ukrayna'nın karşı saldırılarında kaybettiği topraklarını geri alma planlarının beklenenin çok gerisinde olduğu ve Rusya'ya karşı başarılı olamayacağıyla ilgili değerlendirmeler yer aldı (Borger vd., 2023). ABD ve Avrupa tarafından yapılan çok ciddi yardımlara rağmen bu zamana kadarki süreçte ortaya çıkan gelişmeler ve tarafların kapasiteleri değerlendirildiğinde Ukrayna'nın Rusya'ya karşı ezici bir zafer kazanacağına ilişkin realist bir tespit yapmak mümkün görünmemektedir. Bununla birlikte Ukrayna ordusu bugüne kadar Rus ordusuna karşı direnmeye devam ediyor. "Ukrayna ordusunun başarısının üç temel nedeni bulunmaktadır. Birincisi askerlerin ülkelerini savunurken ki haklı gerekçeleri ve bunun verdiği motivasyon; ikincisi, NATO'nun sağladığı gelişmiş ve etkili silahlar ve üçüncüsü, Ukrayna kuvvetlerinin askeri doktrinindeki köklü değişiklikler. 2014'teki Kırım olayları öncesinde, Ukrayna ordusu, karar almaktan kaçınan ve sorumluluğu üstlerine atan sıradan subaylardan müteşekkil idi. Ancak, NATO temsilcilerinin verdiği eğitimler sayesinde Ukrayna ordusu, herhangi bir kararın, hatta yanlış bile olsa, karar almaktan daha iyidir ilkesini benimsedi. Bu değişiklikler, Ukrayna kuvvetlerini güçlendirdi ve etkili bir güce dönüştürdü (Simpson, 2023).

Son dönemde Rusya'nın savaşı bitirmeye yönelik birtakım girişimlere sıcak baktığı görülmektedir. Bununla birlikte Ukrayna'dan kopardığı bölgeleri ise geri vermeye yanaşmadığı anlaşılmaktadır. 24 Eylül 2023 tarihinde BM Genel Kurulu'nun 78. oturumundaki çalışmaların ardından düzenlenen basın toplantısında Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Rusya'nın 1991 deklarasyonuna göre Ukrayna'nın bütünlüğüne saygı duyduğunu belirtmiştir. Ancak Bağımsızlık Bildirgesi'nde bizim için ana noktalardan biri Ukrayna'nın bağılantısız bir ülke olacağı ve herhangi bir askeri ittifaka girmeyeceğiydi. Dolayısıyla barış için şartların başında Ukrayna'nın herhangi bir askeri ittifak içerisinde yer almaması olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte Ukrayna devlet başkanı Volodimir Zelenskiy daha önceki açıklamasında, Ukrayna'nın 1991 sınırları çerçevesinde toprak bütünlüğünü yeniden tesis etme planlarından bahsetmişti. Barışın Ukrayna'nın bölgelerinden tavizler verilerek sağlanamayacağını da dile getirmişti. 1991 yılında SSCB'nin dağılmasının

ardından Kırım Yarımadası, Donetsk ve Lugansk halk cumhuriyetlerinin yanı sıra Zaporozje ve Herson bölgelerinin de ülkenin bir parçası olduğunu belirtmiş ve bunlardan taviz verilmesinin mümkün olmayacağını ifade etmişti (Sovina, 2023).

Ukrayna uzmanı Serhii Plokyh'ye göre nihai noktada Rusya'nın emperyalist geçmişiyle yollarını ayırmaktan başka seçeneği kalmayacaktır. Rus yazar Sergey Lebedev ise Financial Times'ta yayınlanan bir yazısında Plokyh'nin ifadelerine benzer bir değerlendirme yapmıştır: "Eğer Rusya'nın bir geleceği olarsa, başka bir ülke haline gelmesi gerekecek" (Tsurkan, 2023). Savaş sürecindeki verilere ve Rusya'nın devlet geleneğine bakıldığında gerek Plokyh gerekse Lebedev'in dediği tarzda bir değişimin, dönüşümün yakın zamanda olabileceği şeklinde bir değerlendirmenin yapılması çok zor görülmektedir. Ya da böyle bir dönüşümün çok sayıda faktörün bir araya gelmesiyle ancak uzun vadede gerçekleşebileceği bir ihtimal olarak ifade edilebilir.

2014'te Kırım'ın Rusya tarafından ilhakıyla birlikte Ukrayna'nın doğu bölgelerinde ayrılıkçı ayaklanmalar başladı. Bu ayaklanmaların şiddetinin artarak devam etmesi, bu ayrılıkçı hareketlerin zamanında çözüme kavuşturulmaması ve krizin her geçen gün tırmanması Rusya-Ukrayna arasındaki ilişkileri her geçen gün daha da gerginleştirdi. 2022 yılına kadar devam eden çatışmalar Rusya-Ukrayna savaşı ile sonuçlandı. Plokyh de bu süreci "İşaretleri gördüm ama muhtemelen çoğu Ukraynalı gibi onları görmek istemedim. Yani gördüm ama savaşın kaçınılmazlığını defalarca reddettim. ...Bu savaş aslında Rus imparatorluğu'nun çöküşünün bir devamıdır. Yalnızca Sovyetler Birliği'nin çöküşü değil, aynı zamanda 1917-1918 Birinci Dünya savaşı sırasında başlayan Rus imparatorluğu'nun çöküşü. ... Putin'in ideolojisi ve savaşın gerekçesi tam olarak emperyal anlatıya ve düşünce tarzına dayanıyordu. Ukrayna'nın bir devlet olarak varlığı, devlet kurumları, bağımsızlığı, Ukrayna ulusunun varlığı 2014 yılında ve bu geniş çaplı saldırganlığın 2022'de başlamasıyla birlikte sorgulanmaya başlandı. ...Rus ve Sovyet sonrası kimlikten farklı olarak Ukrayna kimliğinin oluşma süreçleri savaşın başlamasıyla birlikte hızlandı." (BBC, 2023.06.08) şeklinde değerlendiriyor. 2022'nin bir dönüm noktası olduğunu ifade eden Plokyh, ikinci soğuk savaşın çoktan başladığını ifade diyor, ABD, Avrupa ve Doğu Avrupa arasındaki ittifakın yeniden canlandığını, 1950'lerdeki gibi Rusya ile Çin arasındaki yakınlaşmanın arttığını ve gri bölgelerin ortadan kalktığını, savaşın Avrupa'da yaşanan bölünmeyi de güçlendireceğini belirtiyor (BBC, 2023.06.08).

Rusya-Ukrayna savaşının başlangıcından itibaren Rusya'nın, ordusunu ve askerî gücünü Sovyetler Birliği sonrasında yenileyemediği ortaya çıktı. Şu an itibarıyla Rusya'nın en caydırıcı gücünü nükleer silahları teşkil ediyor ki sık sık nükleer silah kullanma tehdidi de Putin'in bunu gayet iyi bildiği değerlendirmelerinin kaynağını teşkil ediyor. Rus ordusunun asker rezervlerinin iyi planlanmadığının, askeri araç ve gereçlerin modernize edilmediğinin, yeterli ve gerekli mühimmatın olmadığı gün yüzüne çıkması, ordu içindeki yolsuzluğun boyutlarının anlaşılması, Wagner gibi özel askeri kuvvetlerden yardım alma ihtiyacının ortaya çıkması, bu özel askeri kuvvetleri kontrol noktasında zâfiyet yaşanması, seferberlik ilanıyla birlikte yükümlülük çağında olanların Rusya'dan kaçışı, Rusya ordusunu, devlet ve askeri gücünü ciddi imaj kaybına uğratmıştır. Ukrayna, Kırım'ın ilhakı ve doğu bölgelerindeki çatışmalarda Batı ve ABD'den aldığı destekle ordusunu, askeri doktrinlerini ve silahlarını nispeten yeniledi. Her şeye rağmen Rusya'ya karşı başarılı bir mücadele yürüttüğü değerlendirilmeleri ön plana çıkıyor. Plokyh (2023), Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesi sürecini emperyal zihniyetin dönüşü olarak değerlendirirken, Rusya'nın Ukrayna'ya saldırmasını ise ikinci dünya savaşı sonrası başlayan soğuk savaş dönemine ve Rusya'nın yeniden güçlenmesine benzetiyor. Bu bağlamda olayların örtüşmesini tarihin dönüşü olarak değerlendiriyor. Evet artık bütün gerçekleriyle savaş devam ediyor ve şu anda şüphesiz ki en önemli soruyu bu mücadelenin nasıl sonuçlanacağı teşkil ediyor.

5. Rus Tarihinde İsyanlar ve Vagner İsyanı

Rus tarihinde çok sayıda isyanın olduğu görülür. Bunlardan başlıcaları Tuz isyanı (1 Haziran 1648), Bakır İsyanı (25 Temmuz 1662), Stepan Razin isyanı (Nisan 1670), Streletskiy (Okçular) isyanı (5 Mayıs 1682), 2. Streletskiy isyanı (27 Mayıs 1698), Çuma (Vebsal) isyanı (15 Eylül 1771), Pugaçev isyanı (17 Eylül 1773), Dekabrist ayaklanması (14 Aralık 1825), Patates isyanı (1840-1844), Serfliğin Kaldırılması karışıklıkları (19 Şubat 1861), Knez Potemkin-Tavriçeskiy Zirhlisi ayaklanması (14 Haziran 1905)'dir. En son ayaklanmayı ise Vagner isyanı teşkil etmektedir.

1 Haziran 1961 Leningrad doğumlu olan Yevgeniy Viktoroviç Prigojin (Евгений Викторович Пригожин), daha 18 yaşında 29 Kasım 1979 tarihinde hırsızlığa teşebbüsten 2 yıl hapis cezası almıştır. 1981 yılında ise hırsızlık, soygun, dolandırıcılık, reşit olmayanlara suç işletme gibi suçlardan 13 yıl hüküm giymiştir. 1988 yılında aftan yararlanmış ve 1990 yılında hapisten çıkmıştır. Prigojin, 1990'da hamburger dükkânı açmış, 1993'te süpermarket yöneticiliği yapmıştır. 1996 yılında ortağıyla birlikte Sankt Peterburg'daki ilk lüks restoranı açmıştır, 5 ay sonra bu restoranın kazancı 1 milyon doları geçmiştir. Aynı yıl Konkord (Concord) Catering firmasını açmıştır. 1998 yılında New Island adlı bir gemi restoran açmıştır.

Bu restoran V. Putin başta olmak üzere Rus ve yabancı birçok ileri gelen şahsiyetin uğrak yeri haline gelmiştir. 2000 yılında inşaat sektörüne girmiştir. 2002-2012 arasında lokantalar zinciri açmıştır. Prigojin bu dönemde Putin'in aşçısı olarak da anılmaya başlanmıştır. 2010'dan sonra inşaat ve emlak sektörüne ağırlık vermiştir. 2014 yılından itibaren Savunma Bakanlığı'na bağlı askeri kurumların gıda, temizlik hizmetleriyle ilgili ihalelerinin yanında askerî binaların ve üslerin inşası ile ilgili ihaleleri de almaya başlamıştır. 2015 yılı sonunda Savunma Bakanlığı'ndan aldığı ihalelerin toplam bedeli 68,6 milyar ruble yani 1 milyar dolar civarında olmuştur (Rojdestvenskiy vd., 2016). V. Putin, Evgeniy Prigojin'i bizzat tanıdığını ama dostu olmadığını ilk defa 2018 yılında tasdik etmiş, Prigojin'in bir girişimci olduğunu ve devlet ile ilişkisinin olmadığını, Suriye'deki olaylara karışmasının kendi inisiyatifi olduğunu ifade etmiştir. BBC muhabiri Kelli, Putin'e, (Prigojin'in) gerçek görevinin onun kirli işlerini yapmak olduğuyla ilgili söylentilerin olduğunu sormuş, Putin de kendisinin hiçbir kirli işle uğraşmadığını ifade etmiştir (Kelli, 2018). Bu arada 2012 yılından itibaren Prigojin'in şirketlerinin değişik marka adlarıyla basın, yayın ve internet haberciliği sektörüne de girdiği ve Putin yanlısı bir yayın politikası yürüttükleri söylenmektedir (Agentstvo, 2023; Svoboda, 2019; Vedomosti, 2023).

Yevgeniy Prigojin'i uluslararası alana taşıyan en önemli faaliyet, ÇVK Vagner (Çastnaya voyennaya kompaniya Barner = Özel Askeri Şirket Vagner) veya Gruppa Vagner adlı özel askeri şirketin dünyadaki savaş bölgeleri ve enerji şirketleri ile olan ilişkileri olmuştur. Vagner, 2014 yılında Kırım'ın ilhakı, daha sonra da Donbas bölgesindeki ayaklanmalarda faaliyet göstermiştir (Tumakova & Korotkov 2017). Prigojin başlangıçta Vagner ile ilişkisinin olmadığını söylemiş daha sonra ise şirketin sahibi olduğu ortaya çıkmıştır. Vagner, Kırım ve Donbas olaylarının ardından Suriye, Libya, Sudan ve Afrika'daki birçok ülkede faaliyetleriyle gündeme gelmiştir. Orta Afrika Cumhuriyeti'nde ve Mali'de 1000'er civarında Vagner savaşçısının bulunduğu iddia edilmiştir (BBC 2023.09.06). ABD, 2016'da Kırım'ın ilhakından sonra Prigojin'i yaptırım uygulanacak kişiler listesine dahil etmiştir. 2021 yılında da Afrika ve Yakın Doğu'da insan haklarını ihlal ettiği için AB tarafından yaptırım listesine dahil edilmiştir.

24 Şubat 2022'de Rusya-Ukrayna savaşının başlamasından sonra Vagner birlikleri başta Donbas olmak üzere muhtelif cephelerde aktif olarak görev almaya başlamıştır. Prigojin, Vagner birliklerinin cephedeki faaliyetlerini yerinde takip etmiştir. Rusya'daki hapishaneleri dolaşarak Vagner için gönüllü savaşçılar toplamaya çalışmıştır. Savaş sürecinde Rusya Savunma Bakanlığı'nın Vagner'e yeterli mühimmat ve desteği vermediği iddiasıyla Savunma Bakanı Sergey Şoygu ve Genel Kurmay Başkanı Valeriy Gerasimov'u sık sık eleştirmiştir. Prigojin, 23 Haziran 2023 tarihinde Rus askeri birliklerinin Vagner'e ait birlikleri bombaladığını iddia ederek darbe gerçekleştireceğini duyurmuş ve Moskova'ya doğru ilerlemeye başlamıştır. Bu ilerleyişe Prigojin *adalet yürüşü* adını vermiştir (Tairov & Habidulina 2023). Rusya istihbarat servisi FSB, Prigojin'in açıklamalarını silahlı isyan çağrısı olarak değerlendirmiş ve ceza davası açmıştır (BBC, 2023.06.23). Vagner birlikleri çok sayıda özel askerle ve zırhlı araçlarla birlikte 23 Haziran'da Moskova'ya doğru yola çıkmıştır. İlk durağı olan Rostov na Donu şehrinin yönetimini kontrol altına almıştır. Vagner birliklerinin güçlü bir şekilde ilerlemesi üzerine Moskova'da terörle mücadele operasyonu rejimi ilan edilmiştir. 24 Haziran'da Belarus başkanı Aleksandr Lukaşenko'nun arabuluculuğuyla Vagner isyanı sona ermiştir. Peskov, Prigojin aleyhinde açılan ceza davasının düşürüleceğini ve Belarus'a gidebileceği açıklamasını yapmıştır (Tairov & Habidulina 2023).

Rus yetkililer 23 Ağustos 2023 tarihinde, Yevgeniy Prigojin'in, Vagner'in yöneticisi Dmitry Utkin ve diğer yolcular ile birlikte Moskova'dan Sankt Peterburg'a giden özel jetin düşmesi sonucu öldüğünü açıklamışlardır (Sapronova & Polyakova, 2023). Evgeniy Prigojin, resmi olarak gıda, inşaat sektöründe çalışmalar yapan ancak aynı zamanda askeri faaliyetler ve siyasetle olan bağları nedeniyle 2010'dan sonra devamlı gündemde olan bir şahsiyet olmuştur. Prigojin'in 2010'lardan beri Rus yönetiminin destekçisi ve devlet başkanı Vladimir Putin ile yakın bağları olduğu dile getirilmektedir. Prigojin, ABD de dahil olmak üzere çeşitli ülkelerdeki seçimleri etkilemeye çalışmakla suçlanan İnternet Araştırma Ajansı (IRA) ile de ilişkilendirilmiştir. Prigojin'in 23 Haziran'da Rus yönetimine karşı yaptığı silahlı ayaklanma ilanı sonrasında bütün dünya kamuoyunun dikkatleri Rusya'ya yönelmiştir. Rusya-Ukrayna savaşı esnasında bu isyanın ne kadar ciddi ve başarılı olabileceği ve Rusya'da nelerin değişebileceği konuşulmaya başlanmıştır. Ayaklanma ertesi gün sona erse de Rus yönetimi açısından önemli tesirleri olmuştur, Rusya'nın birçok zaaflarının olduğu ortaya çıkmıştır. Rusya'da özel askeri birliklerin durumu sorgulanmaya başlanmıştır. Bununla birlikte özel askeri birliklerin hangi çerçevede yapılandırılması gerektiği konusu tartışmaya açılmıştır (Serdyuk, 2023).

6. Rusya-Ukrayna Savaşının Küresel Ticarete Etkisi

Covid-19 sonrası küresel ekonomilerde meydana gelen ekonomik daralmalar Rusya-Ukrayna savaşı ile birlikte doruk noktasını ulaşmıştır. Söz konusu savaş gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomiler için yeni bir kırılmanın başlangıcı olmuştur. Dünyanın tahıl ambarı olarak adlandırılan Rusya ve Ukrayna'nın savaşa girişmesi küresel tedarik zincirini de derinden sarsmıştır. ABD başta olmak üzere Batı dünyası ve dünyanın pek çok yerinde ekonomide yüksek enflasyon ciddi bir hal

almıştır. ABD ekonomisinde yaşanan kırılmalar ve yüksek enflasyondan dolayı 2023 yılı boyunca ABD Merkez Bankası (FED) politika faizlerini art arda artırmak zorunda kalmıştır. Eylül 2023 itibari ile FED, faiz oranını tarihinin en yüksek seviyeleri olarak kabul edilen %5,25-5,5 olarak ilan etmiştir. FED yetkilileri tarafından açıklanan rapora göre gerekli görülmesi halinde bu oranın daha da artırılabilceğini deklare etmiştir (FED, 2023).

Avrupa Birliği'nin (AB) enerji kaynaklarında Rusya'ya yüksek oranda bağımlı olması ambargo uygulamalarının başlaması ile Euro bölgesi ekonomilerinde büyük düşüslere yol açmıştır. Avrupa Birliğindeki ekonomik aktivitelerde yavaşlamanın en önemli nedenlerinin başında Rusya-Ukrayna savaşı gösterilmektedir. 2022 yılı Euro bölgesi enflasyon oranı yaklaşık %10'u bulmuştur ve bu oran Birliğin en yüksek oranı olarak gösterilmektedir (Trading Economics, 2023). AB üyesi ülkelerin Rusya'ya yaptırımlar uygulaması, birlik üyesi ülkelerin ekonomik aktivitelerinde büyük bir baskı oluşmasına yol açmaktadır. Uluslararası Para Fonu (IMF) verilerine göre Euro Bölgesi için 2023 büyüme oranı 0,5 ve enflasyon oranı ise %5,7 olarak öngörülmektedir (IMF, 2022).

Avrupa Birliği'nde 2013-2022 tarihleri arası Uyumlaştırılmış Tüketici Fiyatları Endeksi (HICP) yıllık ortalama 2,1 olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu dönemde Japonya'da bu oran Avrupa Birliğinin altında seyrederken, ABD ve Çin Halk Cumhuriyeti'nde daha yüksek oranda enflasyona maruz kalmıştır (OECD, 2022). IMF verilerine göre Türkiye 2023 yılı için enflasyon oranı ise %51,2 olarak tahmin edilmektedir. Yüksek enflasyon baskısı altında Türk Lirasının değer kaybı ihracatın artması ve Turizm gelirlerine göreceli olarak olumlu yansımıştır (TÜİK, 2023).

Uluslararası kurum ve kuruluşların yanı sıra ABD ve müttefikleri tarafından Rusya'ya uygulanan modern dönemin en ağır ekonomik, askeri ve mali yaptırımları Rus ekonomisine ağır bir darbe vurmuştur. Ancak Rusya'nın geliştirdiği politikalar ve sahip olduğu doğal kaynaklar ile diğer emtialar sayesinde kısa sürede bu şokları minimize etmeyi başarmış görünmektedir. Savaşın başlaması ile Rublenin aşırı değer kaybetmesi uluslararası ticarete olumsuz etkileri olsa da sonrasında Rusya Merkez Bankasının hamleleri ile istikrarlı bir dengeye gelmiştir. Rusya Merkez Bankası hızlı yükselen enflasyon ve kur şokuna karşı faiz oranını 1050 baz puan artırarak %20 seviyesine çıkartmıştır. Bunun yanı sıra doğalgaz ve diğer önemli ihracat kalemlerinde ödemelerin Ruble ile yapılması zorunlu hale getirerek ulusal paranın aşırı değer kaybetmesinin önüne geçilmiştir. Rus bankalarının Uluslararası Para Transfer Sisteminden (SWIFT) çıkartılmasına karşı sermaye çıkışını kontrol altına alarak finans ve para piyasalarında sistemin büyük bir şok atlatılmasında başarılı olduğu tescillenmiştir. Tarihin en büyük ambargosuna karşı Rusya'nın ayakta kalmasının sebebinin Çin, Hindistan ve Türkiye'nin Batı'ya alternatif işbirliği bölgeleri olarak ön plana çıkması görülmüştür. Bunun sonucunda 2022 tarihi itibari ile Rusya'nın dış ticaret cirosu %8,1 artarak 850 milyar dolara yükselmiştir. İhracat %20 artmış, ithalat %12'lere düşmüş ve dış ticaret fazlası bir önceki yıla oranla yaklaşık %70 artışla 332 milyar dolara yükselmiştir (CNN Türk, 2023).

Ukrayna açısından durum oldukça vahim bir hal almıştır. 2022 yılında ekonomik aktiviteler ve Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYH) neredeyse üçte bir oranında küçülmüştür. Savaş öncesi Ukrayna'nın ticaret açığı yıllık yaklaşık 5,4 milyar dolar iken 2022 itibari ile 8,2 milyar dolara çıkmıştır. Brüt dış borç stoku GSYH'nin %85'ini aşmıştır. Savaş öncesi enflasyon oranı %10 civarında iken savaş sonrası %30'ların üstünde seyretmiştir. Savaştan bu yana kamu borcu %31 artarak 153 Milyar Ukrayna grivnasından 606 milyar grivnaya çıkmıştır (Bartholon, 2022).

Savaş, gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomileri doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Doğası gereği barışın sağlanması ve ekonomilerin yeniden düzene sokulması uzun süre almaktadır. Savaşların sebep olduğu psikolojik, sosyolojik ve ekonomik tahribatların etkileri de aynı şekilde uzun zaman almaktadır. Özellikle erkek nüfusunun üretimden çekilmesi (silah altına alınması) üretim ve tedarik zincirinde büyük kırılmalara yol açmaktadır. Bu bağlamda Rusya-Ukrayna savaşı kaynakların üretim ve tüketim harcamaları yerine askeri teknoloji ve teçhizatlarına kaydırılması ve güvenlik artırıcı önlemlere yönelmesi başta söz konusu iki ülkeyi ve genel itibari ile ticari olarak ilişkisel tüm ülkelerde enflasyon, işsizlik ve ekonomik darboğazlara sebep olmuştur (Aktaş, 2022: 4091-4092, 4097).

7. Uluslararası Koalisyon ve Batılı Devletlerin Ukrayna'ya Yardım Taahhütleri

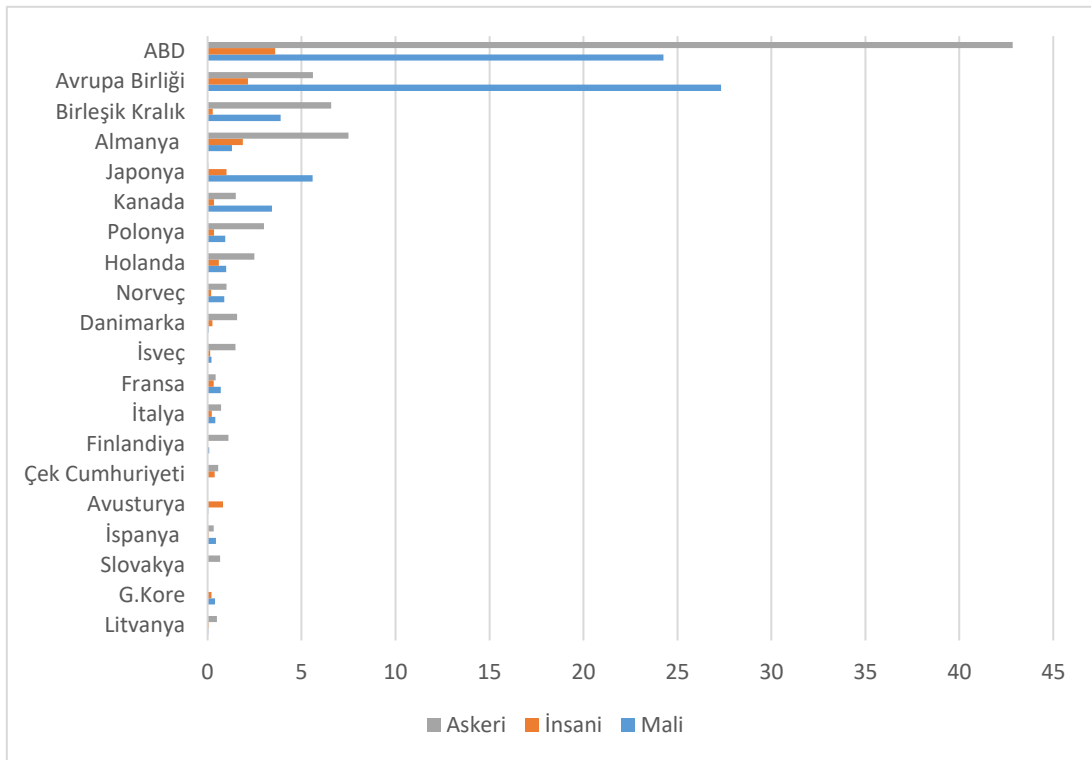
Şubat 2022 tarihinde Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı sonrası başta ABD ve Batılı devletler olmak üzere birçok ülke Ukrayna'ya insani, mali ve askeri yardımda bulunmuştur. Eylül 2023 tarihi itibari ile Avrupa Birliği ve NATO üyesi ülkelerin Ukrayna'ya yaptığı ve taahhüt ettiği yardım miktarı 95 milyar Euro'ya ulaşmıştır. Savaşın başlamasından bu yana yaklaşık 41,1 milyar Euro'luk destekle Amerika Birleşik Devletleri ilk sırada yer almıştır. 17,1 milyar Euro'luk destek ile Almanya ikinci sırada yer alırken Birleşik Krallık 6,6 milyar Euro insani, mali ve askeri yardımla üçüncü sırada yer almıştır (Euronews, 2023). Batılı devletlerin yanı sıra Uzak Doğu ülkelerinden Japonya ve Güney Kore de toplamda 5 milyar

Euro'yu aşan askeri ve mali yardımda bulunmuştur. Ayrıca Birleşmiş Milletlere kayıtlı 141 ülke Rusya aleyhine modern zamanların en yıkıcı yaptırımlarını uygulamış ve Rusya'yı ekonomik ve siyasi olarak yalnızlığa sürüklemiştir.

Dünya Ekonomi Enstitüsü (KIEL) tarafından 9 Eylül 2023 tarihinde yayınlanan son rapora göre; Avrupa Birliği tarafından Ukrayna'nın yeniden inşası için 50 milyar Euro'luk yardım taahhüt edilmiştir. Özellikle Birleşik Krallık ve Norveç başta olmak üzere Danimarka, İsviçre, İsveç ve Portekiz tarafından birkaç yılı bulan destek paketleri taahhüt etmiştir (KIEL, 2023).

Rusya'nın NATO topraklarına yaklaşması ile Batılı ülkeler Ukrayna'ya ilk etapta 40 binden fazla hafif silah ve mühimmat, 17 bin taşınabilir kara ve hava savunma sistemleri ve ekipmanlarından oluşan bir dizi askeri yardımda bulunmuştur. Savaşın beklenenden daha uzun sürmesi Rusya'ya karşı Ukrayna'ya daha gelişmiş silah ve mühimmat yardımı oranının artmasına yol açmıştır. Nisan 2023'te NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg tarafından gelişmiş 230 Abrams, Challenger ve Leopard tankları ile 550'ye yakın zırhlı aracın Ukrayna'ya teslim edildiği ifade edilmiştir. Ayrıca Stoltenberg, Washington'un üçüncü ülkelerin F-16 savaş uçaklarını satın alarak Ukrayna'ya gönderilmesi önündeki engelleri kaldırdığını duyurmuştur (Euronews, 2023).

Grafik 1: 24 Ocak 2022-31 Mayıs 2023 Tarihleri Arasında Ukrayna'ya Ülke veya Kuruluşlar Bazında Yapılan Yardım Taahhütleri (Milyar Euro)

Kaynak: Statista.com, Erişim Tarihi: 10.10.2023

Rusya-Ukrayna savaşından sonra ABD ve Batı Dünyası tarafından Rusya'ya bugüne kadar eş benzeri görülmeyen yaptırımların uygulanması Rus ekonomisini olumsuz etkilemiştir. Ancak Rusya'nın yaptırımlara karşı geliştirdiği politikalar sayesinde bu olumsuz etkiler, uluslararası bağımsız kuruluşların ve ekonomistlerin öngördüğü olumsuz tahminlerin oldukça gerisinde kalmıştır. Nitekim Rusya Ulusal İstatistik Ajansı Rosstat'a göre 2022 yılında Rus GSYH'si %2,1 oranında küçülmüştür. Bu oran Rusya Merkez Bankası'nın %2,9 ve Rusya Ekonomi ve Kalkınma Bakanlığı'nın %3'lük tahminlerinin de oldukça altında gerçekleşmiştir (ROSSTAT, 2023).

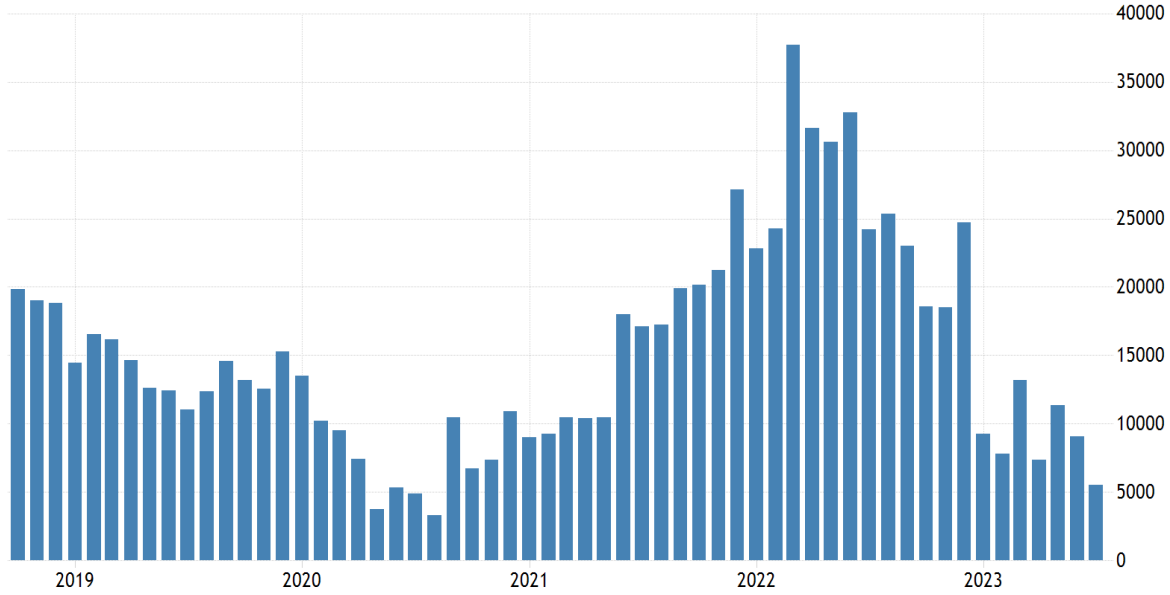
Rusya, ABD ve Batılı devletler tarafından uygulanan ağır yaptırımlar şokunu kısa sürede minimize etmeyi başarmıştır. Özellikle Avrupa'nın Rus gazı ve petrolüne getirdiği kısıtlamalardan sonra Rusya'nın Çin Halk Cumhuriyeti ve Hindistan'a yönelmesi büyük bir şokun atlatılmasında önemli bir faktör olmuştur. Söz konusu ülkelerin Rusya'dan ithal ettiği petrol miktarı günlük 1,5 milyon varile ulaşmıştır (İnsider, 2023). Uluslararası Para Fonu (IMF), 2022 yılı için Rus ekonomisinin %3,4 daralacağı beklentisini daha sonra 2,2 olarak revize etmiştir.

Birçok ekonomist, Rusya-Ukrayna savaşından sonra ABD, AB ve Batılı devletler ile müttefiklerinin Rusya'ya uyguladıkları ambargolarla büyük bir finans ve bankacılık krizinin ortaya çıkmasını olası görmüştür. Ancak Rusya,

geliştirdiği politikalar ve hızlı kararlar ile bu süreci minimum zararla yönetmektedir. Savaş öncesinde Rus petrol ve doğal gazının en büyük alıcısı konumunda olan AB devre dışı kalırken bunun yerine Çin ve Hindistan ikame edilmiştir. Uluslararası emtia veri firması Kpler'e göre, deniz yolu ile Çin ve Hindistan'a taşınan ham petrol oranı toplam üretimin %90'ını aşmış bulunmaktadır (Kpler, 2023). Savaş sonrasında Rusya'nın rotayı tamamen Asya ve Uzak Doğu ülkelerine çevirmesinden dolayı Avrupa'ya yapılan ihracın %10'un altına düştüğü rapor edilmektedir.

Çin ve Hindistan'dan sonra Rus ham petrolünün en büyük alıcıları arasında Türkiye ve Bulgaristan yer almaktadır. Özellikle Türkiye'nin ambargolara katılmaması ve tarafsız politikaları sonucunda her iki ülke ile ticaret hacmini artırmıştır. Türkiye bilhassa Rusya ve Ukrayna tahıl krizinde önemli bir rol üstlenerek uluslararası arenada söz sahibi konumunu güçlendirmiştir.

Grafik 2: 01.09.2019-01.07.2023 Rusya Ticari İşlemler Dengesi (Milyon USD)

Kaynak: Tradingeconomics.com, Erişim Tarihi: 15.10.2023

8. Sonuç

1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından bağımsızlığını ilan eden Ukrayna, etnik, kültürel ve tarihsel bağlarına rağmen Rusya ile olan ilişkilerini asimetric bir şekilde sürdürdü. Ukrayna, bağımsız bir ülke olarak kendi geleceğini belirleme çabası içinde olurken, bu durum Rusya ile olan ilişkilerde gerginliklere neden oldu. Batı ülkeleri ile ilişkilerini güçlendirme politikaları, Rusya ile ilişkilerin kademe kademe gerilmesine yol açtı. Ayrıca, Sovyetler Birliği döneminden miras kalan sınırlar, limanlar, askeri varlıklar gibi birçok konudaki sorunlar, iki ülke arasındaki ilişkilere olumsuz etkiler yaptı ve gerilimi tırmandıran unsurlar olarak ortaya çıktı. Bu durum, Ukrayna'nın bağımsızlığını kazanmasının ardından yaşanan geçiş sürecinde karşılaşılan zorlukları ve çıkar çatışmalarının etkilerini de yansıtmaktadır.

1-16 Ağustos 2008 Gürcistan'ın Osetya ve Abhazy'a yaptığı askeri hareketler ve bu olaylara müdahil olan Rusya'nın Ekim 2008'de Abhazy ve Osetya'yı ve 2014 yılında da Kırım'ı ilhak etmesinin ardından coğrafi sınırlarını genişletme politikasını devam ettirdiği görülmektedir. Rusya'nın bu şekilde Neo-Avrasyacılık hedeflerini gerçekleştirme yolunda ilerlediği değerlendirilmektedir. Rusya ile Ukrayna arasındaki temel anlaşmazlık noktalarından en önemlisini Kırım teşkil etmekteydi. Rusya'nın 2014'te Kırım'ı ilhak etmesi ilişkileri kopma noktasına getirmiştir. 2014 yılında Kırım'ın ilhakının ardından, özellikle Donetsk ve Lugansk bölgelerinde, Rusya tarafından desteklenen ayrılıkçı silahlı birlikler ortaya çıktı. Bunlarla Ukrayna kuvvetleri arasındaki çatışmalar kısa süre içerisinde tam bir savaşa dönüştü ve bu çatışmalar 24 Şubat 2022 tarihinde Rusya'nın Ukrayna'ya savaş açmasına kadar devam etti.

Rusya tarihsel olarak Ukrayna'yı etki alanının bir parçası olarak görmüştür. Ukrayna'nın Avrupa Birliği ve NATO ile daha yakın ilişkiler kurma çabaları, geleceğini Batı'yla daha yakın ilişkiler tesis ederek kurma tercihi Rusya tarafından şüpheli karşılanmış ve gerilimi artırmıştır. Ukrayna, Rus doğal gazının Avrupa'ya ihracatında önemli bir transit ülke olmuştur. Gaz fiyatları ve transit ücretleri üzerindeki anlaşmazlıklar, enerji arzında kesintilere neden olmuş ve genel gerilimi artırmıştır. Milli kimlik, dil ve kültürel farklar meselesi de önemli bir rol oynamıştır. Ukrayna, milli kimliğini güçlendirmeye ve Rus etkisinden uzaklaşmaya çalıştı, ancak bu durum hiçbir zaman Moskova tarafından ılımlı karşılanmadı.

Rusya'nın 24 Şubat 2022 tarihinde Ukrayna'ya savaş açması bütün dünyadaki jeostratejik dengeleri değiştirdi. ABD ve AB başta olmak üzere Rusya'ya karşı Ukrayna'yı desteklemeye başladı. Bu savaş, II. Dünya Savaşı ve soğuk savaş döneminin geri döndüğü değerlendirilmelerine sebep oldu. Dünyadaki tedarik zincirini ciddi bir şekilde etkiledi, fiyatların ve enflasyonun artmasına sebep oldu. ABD Merkez Bankası (FED) 2023 yılında politika faizlerini devamlı arttırdı ve ülkedeki faiz oranları %5,25-5,5 gibi tarihi seviyelere yükseldi.

Uluslararası kurumlar ve ABD ile müttefikleri tarafından Rusya'ya uygulanan modern dönemin en ağır ekonomik, askeri ve mali yaptırımları, Rus ekonomisine ciddi bir darbe vurdu. Ancak, Rusya, benimsediği politikalar ve sahip olduğu doğal kaynaklar sayesinde bu şokları hızla minimize etmeyi başardı. Savaşın başlamasıyla birlikte Ruble'nin aşırı değer kaybetmesi, uluslararası ticaret üzerinde olumsuz etkiler yaratsa da Rusya Merkez Bankası'nın müdahaleleri ile istikrarlı bir denge sağlandı. Rusya Merkez Bankası, hızla artan enflasyon ve döviz kuru şokuna karşı önlem olarak faiz oranını 1050 baz puan artırarak %20 seviyesine çıkardı. Ayrıca, doğalgaz ve diğer önemli ihracat kalemlerinde ödemelerin Ruble cinsinden yapılmasını zorunlu hale getirerek ulusal paranın aşırı değer kaybını önledi. Rus bankalarının Uluslararası Para Transfer Sistemi (SWIFT) dışına çıkarılmasıyla sermaye çıkışını kontrol altına alarak finans ve para piyasalarında sistem üzerindeki büyük şoku başarıyla atlattır. Rusya'nın ayakta kalmasının en önemli nedenlerinden biri, Çin, Hindistan ve Türkiye gibi ülkelerin Batı'ya alternatif işbirliği bölgeleri olarak öne çıkmasıdır. Bu gelişme sonucunda, 2022 itibariyle Rusya'nın dış ticaret cirosu %8,1 artarak 850 milyar dolara yükselmiştir. İhracat %20 artarken, ithalat %12'ye düşmüş ve dış ticaret fazlası bir önceki yıla göre yaklaşık %70 artışla 332 milyar dolara yükselmiştir. Rusya'nın yaptırımlara karşı geliştirdiği politikalar, uluslararası bağımsız kuruluşların ve ekonomistlerin öngördüğü olumsuz tahminlerin gerisinde kalmıştır. 2022'de Rus GSYH'si %2,1 oranında küçülmüş, bu oran Rusya Merkez Bankası'nın %2,9 ve Rusya Ekonomi ve Kalkınma Bakanlığının %3'lük tahminlerinin altında gerçekleşmiştir.

Savaşın başlamasından bu yana Ukrayna'ya yardımda yaklaşık 41,1 milyar Euro'luk destekle Amerika Birleşik Devletleri ilk sırada yer almıştır. 17,1 milyar Euro ile Almanya ikinci sırada yer alırken Birleşik Krallık 6,6 milyar Euro insanı, mali ve askeri yardımla üçüncü sırada yer almıştır. Savaş sürecinde Ukrayna'nın ekonomik durumu son derece kötüleşmiştir. 2022'de ekonomik faaliyetler ve Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYH) yaklaşık üçte bir oranında daralmıştır. Savaş öncesi ticaret açığı 5,4 milyar dolardan 8,2 milyar dolara yükselmiş, brüt dış borç stoku GSYH'nin %85'ini aşmıştır. Ukrayna'da enflasyon oranı %10 civarındayken savaş sonrasında %30'un üzerine çıkmıştır. Kamu borcu savaşın başlamasından bu yana %31 artarak 153 milyar Ukrayna grivnasından 606 milyar grivnaya çıkmıştır.

Rusya, Ukrayna ilişkilerinin Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonraki süreçte gerginlikten çatışmaya ve savaşa doğru evrildiği görülmektedir. Tarihi arka plana bakıldığında devamlı olarak bastırılan Ukrayna milli kimliğinin bağımsızlık sonrasında güçlenmesiyle birlikte Ukrayna'nın gelişim yönünü Batı'ya döndüğü, Rusya ile müttefik olarak bir gelecek inşa etmek istemediği görülmektedir. Rusya'nın ise Ukrayna'yı tabii nüfuz ve hegemonya alanı olarak değerlendirdiği ifade edilmektedir. Sonuç olarak 24 Şubat 2022 tarihinde Rusya'nın Ukrayna'ya saldırması soğuk savaş dönemi şartlarının oluşmasına sebep oldu. Rusya büyük oranda kendinin soyutlanmasına sebep oldu. Petrol, doğalgaz gibi enerji kaynakları ihracı Rusya'nın bu savaşta ekonomik olarak olumsuz etkilenmemesini sağladı. Ancak askerî bakımından Rusya önemli kayıplar verdi ve Rus ordusu büyük imaj kaybına uğradı. Ukrayna ise bu savaştan en çok etkilenen taraf oldu. Ekonomik olarak ciddi bir krize doğru sürüklendi. Askerî bakımdan ciddi kayıplar verdi, ancak dış yardımlarla birlikte Rusya'ya karşı ciddi bir direniş ortaya koydu. Rusya'ya yaptırım uygulayan ABD, AB ve diğer ülkeler de ekonomik olarak bu savaştan ciddi etkilendiler. Bununla birlikte savaş sebebiyle dünya piyasalarında ciddi tedarik problemleri yaşandı, birçok ülkede enflasyonun artmasına sebep oldu. Devam eden savaşın siyasi, ekonomik ve sosyal bakımdan olumsuz tesirlerinin ilerleyen süreçte daha da etkili olacağı ifade edilebilir.

Etik Beyan

"Tarihin Dönüşü: Rusya-Ukrayna Savaşı, Siyasi ve Ekonomik Tesirleri" başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Yazarların çalışmadaki katkı oranları eşittir.

Çatışma Beyanı

Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

Kaynaklar

- Agentstvo (2023.06.30). Семь изданий медиагруппы «Патриот» Пригожина перестали обновляться. <https://www.agents.media/smi-prigozhin/>
- Aktaş, A. (2022). Rusya-Ukrayna Savaşında İnsani Diplomasi Aracı Olarak Türkiye'nin Yumuşak Güç Kullanımı. *Journal of History School*, 61, 4081-4101.
- Arel, Dominique and Driscoll, Jesse (2023). *Ukraine's Unnamed War Before the Russian Invasion of 2022*, Cambridge University Press.
- Barthalon, E. (2022). Savaş Ekonomisi ve Sonrası. Ekonomik Araştırmalar Raporu. Erişim tarihi: 16.10.2023. [https://www.allianz-trade.com/Savaş_Ekonomisi_\(Ve_Sonrası\)_allianz-trade.com](https://www.allianz-trade.com/Savaş_Ekonomisi_(Ve_Sonrası)_allianz-trade.com)
- BBC (2023.06.08). "Каковы корни войны в Украине и что будет с Россией после Путина? Отвечает историк Сергей Плохий" <https://www.bbc.com/russian/features-65844609>
- BBC (2023.06.23). ФСБ возбудила дело о призывах к мятежу после заявлений Пригожина о «марше справедливости». <https://www.bbc.com/russian/news-66005704>
- BBC (2023.09.06). What is Russia's Wagner group, and what has happened to its leader?. <https://www.bbc.com/news/world-60947877>
- Bitsilli, P. M. (1996). П. М. Бицилли, (Впервые напечатано отдельной брошюрой в издательстве о-ва "Единство", Прага, 1930) Воспроизводится по тексту, опубликованному в книге П.М.Бицилли, "Избранные труды по филологии" (ответственный редактор член-корреспондент РАН В.Н.Ярцева), Москва, "Наследие", 1996 год, с. 107-134. <https://www.yabloko.ru/Publ/Articles/bicilli-1-1.html>
- Borger, Julian, Ganguly, Manisha, Garamvolgyi, Flora and McCurry, Justin (2023. 04. 11), "US feared Ukraine could fall 'well short' in spring counter-offensive, leaks reveal" <https://www.theguardian.com/world/2023/apr/11/us-ukraine-counter-offensive-pentagon-leaks-reveal>, 11 april 2023. Erişim Tarihi: 18.11.2023
- Buyar, C. & Şener, U. (2022). Tarihi perspektiften, sosyo-ekonomik değerler açısından Rusya-Ukrayna Savaşı ve Orta Asya Ülkelerine etkileri. *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, 7 (2), 136-149. Doi: 10.5281/zenodo.7472434
- CNN Türk (2023). CNN Türk: Rusya, yaptırımlar sonrası nasıl bir yol izledi? Putin'den ekonomiye ilişkin açıklamalar. Erişim tarihi: 16.10.2023. [https://www.cnnturk.com/Rusya_yaptirimlar_sonrası_nasıl_bir_yol_izledi?Putin'den_ekonomiye_işkin_açıklamalar-Sayfa_1\(cnnturk.com\)](https://www.cnnturk.com/Rusya_yaptirimlar_sonrası_nasıl_bir_yol_izledi?Putin'den_ekonomiye_işkin_açıklamalar-Sayfa_1(cnnturk.com))
- Copsey, Nathaniel (2010). "Ukraine". *The Colour Revolutions in the Former Soviet Republics: Successes and Failures*, ed. Donnacha Ó Beacháin and Abel Polese, New York, pp. 30-44
- Cosgrove, Jonathon (2020). *The Russian Invasion of the Crimean Peninsula, 2014-2015. A Post-Cold War Nuclear Crisis Case Study*. The Johns Hopkins University Applied Physics Laboratory LLC. A
- Çermenko ve Gabuev (2014). Елена Черненко и Александр Габуев «Интересы РФ и США в отношении Украины несовместимы друг с другом» 19.12.2014, <https://www.kommersant.ru/doc/2636177>
- Dudka, A. İ. (2012). Историографические аспекты проблемы развития русско-украинских отношений в великорусских губерниях юга России в пореформенный период (на примере Курской и Воронежской губерний). *Via in tempore. История. Политология*, No: 19 (138), Vıpusk 24, Belgorod, 2012, ss. 102-108.
- Euronews (2023.09.08). Euronews: Batı'nın Ukrayna'ya askeri yardımları 95 milyar Euro'ya ulaştı. Erişim tarihi: 13.10.2023. [Batı'nın Ukrayna'ya askeri yardımları 95 milyar euroya ulaştı | Euronews](https://www.euronews.com/Batı'nın_Ukrayna'ya_askeri_yardımları_95_milyar_euroya_ulaştı_|Euronews).
- Euronews (2023.09.08). Euronews: Batı'nın Ukrayna'ya askeri yardımları 95 milyar Euro'ya ulaştı. Erişim tarihi: 13.10.2023. [https://www.euronews.com/Batı'nın Ukrayna'ya askeri yardımları 95 milyar euroya ulaştı | Euronews](https://www.euronews.com/Batı'nın_Ukrayna'ya_askeri_yardımları_95_milyar_euroya_ulaştı_|Euronews).
- Eurostat (2022.03.09). Eurostat. Annual inflation more than tripled in the EU in 2022. Erişim Tarihi: 16.10.2023. [Annual inflation more than tripled in the EU in 2022 - Products Eurostat News - Eurostat \(europa.eu\)](https://www.eurostat.eu/Annual_inflation_more_than_tripled_in_the_EU_in_2022_Products_Eurostat_News-Eurostat(europa.eu))
- FED (2023, 10, 15). FED: Description of the Treasury Nominal and Inflation-Indexed Constant Maturity Series. Erişim tarihi:15.10.2023. [https://www.federalreserve.gov/Federal_Board_H.15_Selected_Interest_Rates_\(Daily\)-October_13_2023](https://www.federalreserve.gov/Federal_Board_H.15_Selected_Interest_Rates_(Daily)-October_13_2023)
- Filippov, Aleksey (2014.03.29). У России нет намерений пересекать границы Украины, заявил Лавров. <https://ria.ru/20140329/1001539508.html>

- Hauter, Jakob Emanuel (2022). *A Digital Open Source Investigation of How War Begins: Ukraine's Donbas in 2014*, Thesis Submitted for the Degree of Doctor of Philosophy, 9 February 2022.
- IMF (2022). <https://www.imf.org/en/Publications/WEO> Erişim Tarihi: 10.10.2023.
- INSIDER (2023). Insider Markets. China and India are buying so much Russian oil that Moscow's now selling cruder than it was before invading Ukraine. Erişim tarihi: 19.10.2023. [https://www.markets.businessinsider.com/Russian Oil Exports Hit Prewar Level As China and India Buy 90% \(businessinsider.com\)](https://www.markets.businessinsider.com/Russian-Oil-Exports-Hit-Prewar-Level-As-China-and-India-Buy-90%-(businessinsider.com))
- İvjenko, Tatyana (2013.12.16). В Киеве опасаются переворота в Крыму, https://www.ng.ru/cis/2013-12-16/1_kiev.html
- Kelli, Megin, (2018.03.01-02). Интервью американскому телеканалу NBC, <http://kremlin.ru/events/president/transcripts/57027>
- KIEL (2023.09.07). Kiel Institute for The World Economy: Ukraine Support Tracker. Erişim tarihi: 12.10.2023. [https://www.ifw-kiel.de/Ukraine Support Tracker | Kiel Institute \(ifw-kiel.de\)](https://www.ifw-kiel.de/Ukraine-Support-Tracker-Kiel-Institute-(ifw-kiel.de)).
- Kofman, Michael; Migacheva, Katya; Nichiporuk, Brian, Radin, Andrew, Tkacheva, Olesya, Oberholtzer, Jenny (2017). *Lessons from Russia's Operations in Crimea and Eastern Ukraine*. Rand Publications.
- Kpler (2023.10.12). Kpler - Leading Commodities Market Data & Analytics: Erişim tarihi: <https://www.kpler.com/> OPEC+ oil exports up 610 kbd in February amidst higher shipments to China.
- Melnikov, Valeriy (2014.03.25). "Кремль опроверг усиление контингента военных РФ на границах с Украиной" <https://ria.ru/20140325/1000983706.html?in=t>
- Miazga, Wierzbowska Agata, Iwański, Tadeusz and Żochowski Piotr (2014.05.14). The farce of the 'referendum' in the Donbas, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2014-05-14/farce-referendum-donbas>
- Mikheieva, Oksana (2022). Motivations of Pro-Russian and Pro-Ukrainian Combatants in the Context of the Russian Military Intervention in the Donbas. *The War in Ukraine's Donbas: Origins, Contexts, and the Future*, Marples, David R. (Editor). Central European University Press. <https://doi.org/10.7829/j.ctv26jp68t.1>, pp. 67-82.
- OECD (2022). OECD: Key Short-Term Economic Indicators: Erişim tarihi: 16.10.2023. [https://www.stat.oecd.org/Economic Outlook No 100 - November 2016 \(oecd.org\)](https://www.stat.oecd.org/Economic-Outlook-No-100-November-2016-(oecd.org))
- OHCHR (2022). Conflict-related civilian casualties in Ukraine. [https://ukraine.un.org/sites/default/files/2022-02/Conflict-related civilian casualties in Ukraine](https://ukraine.un.org/sites/default/files/2022-02/Conflict-related-civilian-casualties-in-Ukraine), United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, Kyiv, 27 January 2022.
- Plokhyy, Serhii (2023). *The Russo-Ukrainian War: The Return of History*. W. W. Norton & Company
- Plokhyy, Serhii (2018). The Return of the Empire: The Ukraine Crisis in the Historical Perspective. *South Central Review*, Volume 35, Number 1, Spring 2018, pp. 111-126, Published by Johns Hopkins University Press.
- Polegenko, Aleksandr (2023.09.30). "История вхождения новых регионов в состав России". <https://tass.ru/info/18875697>
- Putin, Valdimir (2014.03.18). "Обращение Президента Российской Федерации." <http://kremlin.ru/news/20603>
- Rasporyajeniye Prezidenta... (2014.03.17). Распоряжение Президента Российской Федерации от 17.03.2014 № 63-рп "О подписании Договора между Российской Федерацией и Республикой Крым о принятии в Российскую Федерацию Республики Крым и образовании в составе Российской Федерации новых субъектов", <http://pravo.gov.ru:8080/page.aspx?92062>
- RFDA-Rusya Federasyonu Devlet Arşivi (Государственный архив Российской Федерации) F. 10026. Op. 4. D. 1303. L. 1-5. <https://projects.rusarchives.ru/statehood/10-12-soglashenie-sng.shtml>
- Rojdestvenskiy İlya, Baev Anton, Rusyaeva Polina, Surnaçeva Elizaveta. (2016.08.25). Илья Рождественский, Антон Баев, Полина Русяева, Сурначева, Елизавета, Призраки войны: как в Сирии появилась российская частная армия. Подробнее на РБК: <https://www.rbc.ru/magazine/2016/09/57bac4309a79476d978e850d>
- ROSSTAT (2023.02.20). Rosstat: Erişim tarihi: 12.10.2023. [Росстат — Методология и нормативно-справочная информация \(rosstat.gov.ru\)](https://rosstat.gov.ru).
- Sapronova Yulya ve Polyakova, Tatyana (2023.08.23). Сапронова, Юлия, Полякова Татьяна. Катастрофа самолета Евгения Пригожина: что известно. <https://www.forbes.ru/society/495122-katastrofa-samoleta-evgenia-prigozina-cto-izvestno>

- Serdyuk, A. (2023.06.27). Сердюк, А., Что это было и зачем? «Марш справедливости» Пригожина. <https://topwar.ru/220135-chto-jeto-bylo-i-zachem.html>
- Simpson, John (2023). "The Russo-Ukrainian War by Serhii Plokhy review – the first draft of history". <https://www.theguardian.com/books/2023/may/17/the-russo-ukrainian-war-by-serhii-plokhy-review-the-first-draft-of-history> Erişim Tarihi: 18.11.2023
- Sovina, Marina (2023.09.24) Совина, Марина. Лавров заявил об уважении Россией территориальной целостности Украины. https://lenta.ru/news/2023/09/24/territorial_integrity/ Erişim tarihi 01.10.2023
- Statista (2023.09.12). Statista: Erişim tarihi:10.10.2023. <https://www.statista.com/> [https://www.statista.com/ Ukraine civilian war casualties 2023 | Statista](https://www.statista.com/Ukraine-civilian-war-casualties-2023-|Statista).
- Svoboda (2019.10.04). «Повар Путина» вошёл в совет новой медиагруппы. <https://www.svoboda.org/a/30199330.html>
- Şustrova, Mariya (2022.02.24) “«Освободить Украину, зачистить ее от нацистов». В Кремле раскрыли цели операции России” <https://www.gazeta.ru/politics/2022/02/24/14573251.shtml>
- Tairov, Rinat ve Habidulina Ekatarina (2023.06.26). Таиров Ринат и Хабидулина Екатерина. «Не было цели свержения власти»: Пригожин впервые рассказал о событиях 24 июня. <https://www.forbes.ru/society/491655-ne-bylo-celi-sverzenia-vlasti-prigozin-vpervye-rasskazal-o-sobytiyah-24-iuna>
- Trading Economics (2023.10.15). Trading Economics: Enflasyon Oranı-Ülkeler Listesi. Erişim tarihi: 15.10.2023.<https://www.tradingeconomics.com/> [ENFLASYON ORANI - ÜLKELER LISTESI - AVRUPA \(tradingeconomics.com\)](https://www.tradingeconomics.com/ENFLASYON-ORANI-ÜLKELER-LISTESI-AVRUPA)
- Tsurkan, Kate, (2023: Invasion rooted in history: A review of Serhii Plokhy's 'The Russo-Ukrainian War'. <https://kyivindependent.com/invasion-rooted-in-history-a-review-of-serhii-plokhys-the-russo-ukrainian-war/>
- Tumakova, İrina ve Korotkov, Denis (2017.08.23). Тумакова, Ирина и Коротков, Денис, Они сражались за деньги <https://www.fontanka.ru/2017/08/23/044/>
- TÜİK (2022). İstatistik Veri Portalı: Erişim tarihi: 15.10.2023.[https://TÜİK -Veri Portalı \(tuik.gov.tr\)](https://TÜİK-Veri-Portalı(tuik.gov.tr))
- Vedomosti (2023.06.30) Связанное с Пригожиным издание «РИА ФАН» объявило о прекращении работы. <https://www.vedomosti.ru/politics/news/2023/06/30/983238-ria-fan-obyavilo-o-prekraschenii-raboti>

Extended Abstract

Ukraine, which declared its independence after the dissolution of the Soviet Union in 1991, has maintained asymmetrical relations with Russia despite its ethnic, cultural and historical ties. While Ukraine endeavoured to determine its own future as an independent country, this situation caused tensions in its relations with Russia. Its policies of strengthening its relations with Western countries led to a gradual deterioration in relations with Russia. In addition, the problems inherited from the Soviet Union era, such as borders, harbours and military assets, had negative effects on the relations between the two countries and emerged as factors that escalated tensions. This situation also reflects the difficulties encountered in the transition period following Ukraine's independence and the effects of conflicts of interest.

Following Georgia's military operations in Ossetia and Abkhazia on 1-16 August 2008 and Russia's annexation of Abkhazia and Ossetia in October 2008 and Crimea in 2014, it is seen that Russia continues its policy of expanding its geographical borders. In this way, it is assessed that Russia is on its way to realising its neo-Eurasianist goals. Crimea was the most important point of contention between Russia and Ukraine. Russia's annexation of Crimea in 2014 brought relations to a breaking point. In 2014, following the annexation of Crimea, separatist armed units backed by Russia emerged, particularly in the Donetsk and Lugansk regions. The clashes between them and Ukrainian forces soon escalated into a full-scale war, which continued until 24 February 2022, when Russia declared war on Ukraine.

Russia has historically seen Ukraine as part of its sphere of influence. Ukraine's efforts to establish closer ties with the European Union and NATO, and its preference to build its future through closer ties with the West have been viewed with scepticism by Russia and have increased tensions. Ukraine has been an important transit country for Russian natural gas exports to Europe. Disagreements over gas prices and transit fees have led to interruptions in energy supply and increased overall tensions. The issue of national identity, language and cultural differences has also played an

important role. Ukraine has tried to strengthen its national identity and move away from Russian influence, but this has never been welcomed by Moscow.

Russia's declaration of war against Ukraine on 24 February 2022 changed the geostrategic balances all over the world. The US and the EU, in particular, started to support Ukraine against Russia. This war led to assessments that the World War II and the Cold War era had returned. It seriously affected the supply chain in the world and caused an increase in prices and inflation. The US Federal Reserve (FED) continuously increased policy rates in 2023 and interest rates in the country rose to historic levels of 5.25-5.5%.

The most severe economic, military and financial sanctions of the modern era imposed on Russia by international organisations and the US and its allies have dealt a serious blow to the Russian economy. However, Russia managed to minimise these shocks quickly thanks to the policies it adopted and the natural resources it possesses. Although the excessive depreciation of the Ruble with the outbreak of the war had negative effects on international trade, a stable balance was achieved with the interventions of the Central Bank of Russia. As a precaution against the rapidly increasing inflation and exchange rate shock, the Central Bank of Russia increased the interest rate by 1050 basis points to 20%. In addition, it prevented excessive depreciation of the national currency by making it compulsory to make payments in rubles for natural gas and other important export items. By controlling capital outflows through the exclusion of Russian banks from the System for International Money Transfer (SWIFT), Russia successfully overcame the major shock to the system in the financial and money markets. One of the most important reasons for Russia's survival is the emergence of countries such as China, India and Turkey as alternative co-operation zones to the West. As a result of this development, Russia's foreign trade turnover increased by 8.1% to \$850 billion by 2022. While exports increased by 20%, imports decreased by 12% and the foreign trade surplus increased by nearly 70% compared to the previous year to \$332 billion. Russia's policies in response to the sanctions have been recognised by independent international organisations. Russia's policies in response to the sanctions fell short of the negative forecasts of independent international organisations and economists. In 2022, Russian GDP contracted by 2.1%, below the 2.9% forecast of the Bank of Russia and the 3% forecast of the Russian Ministry of Economy and Development.

Since the start of the war, the United States of America has been the largest donor of aid to Ukraine, providing approximately €41.1 billion. The second largest contributor has been Germany with €17.1 billion and the United Kingdom with €6.6 billion in humanitarian, financial and military aid. Ukraine's economic situation has deteriorated considerably during the war. In 2022, economic activity and Gross Domestic Product (GDP) contracted by about a third. The pre-war trade deficit increased from \$5.4 billion to \$8.2 billion, and the gross external debt stock exceeded 85 per cent of GDP. The inflation rate rose from around 10 per cent to over 30 per cent after the war. Public debt has increased by 31% since the start of the war, from UAH 153 billion to UAH 606 billion.